REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul II
Nr. 43 (60)
9 oct. 1992
16 pagini
15 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „M. SADOVEANU" Inventar Nr.

Urma

Acolo unde istoria
Îşi pierde urma
Şi sunt trimişi detectivi
S-o descopere:

Aceştia vin şi raportează pe rând,
Disciplinat.
– Să trăiţi, aici istoria
A luat-o, la un moment dat,
Prin apă,
Ca să i se piardă urma.
Crima a fost perfectă.

Şi vă mai raportăm, mai spun detectivii,
Vă mai raportăm, pe rând, disciplinat:
Criminalul s-a ascuns în victimă,
A fost chiar victima!
Fi-ar să fie ea de istorie!

Marin SORESCU

Lucas Cranach cel Bătrân – Pedestraşul şi doamna

AL. PIRU: Dracula sau legende cu vampiri

VALERIU CRISTEA: O noapte furtunoasă la "Evenimentul zilei"

OV. S. CROHMĂLNICEANU: Amintiri deghizate

LUCIAN BLAGA - Inedit -

TEOHAR MIHADAŞ - Proză -

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TUR DE ORIZONT

D'ALE PRESEI ÎN PROCESUL DE TRANZIŢIE

● Urnişoară laie, laie bucălaie...", zbârnâie mioritic şi negru d.Sergiu Andon în editorialul din „Adevărul", nr. 206 (765) de marţi,29 septembrie. S-au votat nu partide (ca să folosim şi noi sintaxa sucită a autorului), ci persoane - iată semnificaţia titlului şi a afirmaţiei că am votat cu toţii mioritic, cuprinsă în articol.

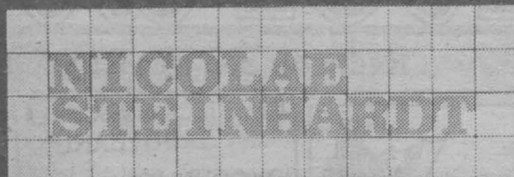
Mai încolo, după nişte consideraţii făcute pe scaun, la coadă, aşteptând liniştit laptele sau cele două pachete de unt, S.A. mai zice: „alegerile se încheie cu rezultat straniu de a dispare din Parlament partide definitorii pe orice hartă politică şi de a fi prezente în schimb partide alcătuite pe criterii etnice sau ale sentimentelor naţionale, precum şi coaliţii eterogene". Din felul monstruos " de a alcătui" propoziţiile, se pare că domnul S.A. l-a avut ca institutor (la profesorii de gimnaziu n-a ajuns) pe cel mai celebru chinuitor al limbii române, d. Dan Amedeu Lăzărescu, coborât „eminamente" din „Cărţile cu Apolodor" ale lui Gellu Naum.

● După hidoasa evoluţie televizată a „ziariştilor" din 24 septembrie negru (de pe locul celui mai stupid poate fi cu greu înlăturat Dan Stanca, în „bibliografia" căruia apar numai inepţii, începute chiar în „Scânteia tineretului" din 21 decembrie 1989, nota bene!) au început a apărea o grămadă de editoriale hazlii, neraportate deloc la realitate, ca şi până acum. Cel mai simpatic este cel intitulat „Românii au votat pentru confuzie" şi e semnat de ciracul lui Pamfil Şeicaru de la Evenimentul zilei (nr 85, marţi 29 septembrie). Puţin mai înainte, d. Cristoiu afirmase că adevăraţii intelectuali s-au dezlipit de preşedintele Iliescu şi s-a mai apucat să-i şi numere, ca pe steagurile lui Pristanda: Ana Blandiana, Mircea Diaconu, Stere Gulea, Victor Rebengiuc (!!!). Asta-i situaţia!

● În revista **Expres** (nr.39 din 29 septembrie / 5 octombrie) doi reporteri trimişi pe teren cu scopul de a transmite cum mai e vremea în dimineaţa alegerilor văd următoarele, şi asta la doar câteva coloane distanţă: „Ora 8.02. Agitaţie mare în capătul străzii. Nu apare soarele dar apare preşedintele Iliescu."; „Cum apreciază vremea, care e superbă? (...) Când a reuşit la facultate ploua, azi e soare". Cei doi Bostandaki (ale căror nume ne scapă) să-şi fi scris articolele din fotoliu sau să fi rămas cu sechele din perioada tratamentului" realismului-socialist, când natura n-avea altceva mai bun de făcut decât să participe la suferinţele omului?

● Numărul 83 din 26 septembrie al celui mai popular cotidian românesc, **Evenimentul zilei** (asemănător cu „France-Soir" sau cu „Bild"), publică pe ultima pagină - a opta - un comentariu tradus din „Financial Times". Extrem de pertinent, articolul reprodus notează că d. Emil Constantinescu este „lectorul Universităţii din Bucureşti". Dacă nu-i o greşeală de tipar, atunci e încă o dovadă a necunoaşterii realităţilor noastre. Şi Eugène Ionesco absolvise „liceul din Bucureşti". Bravo nouă!

DIAC TOMNATIC ŞI ALUMN

MONAHUL DE LA ROHIA

RĂSPUNDE LA 365 DE ÎNTREBĂRI INCOMODE ADRESATE DE

ZAHARIA SÂNGEORZAN

EDITURA REVISTEI LITERATORUL

La Editura revistei "Literatorul" a apărut volumul Nicolae Steinhardt – Monahul de la Rohia răspunde la 365 întrebări incomode adresate de Zaharia Sângeorzan

Vineri, 9 octombrie, orele 13.00 la librăria Mihail Sadoveanu din Bucureşti va avea loc lansarea cărţii "Tristeţea vânzătorului de sticle goale" a regretatului scriitor ION BĂIEŞU (apărută la Editura Scripta)

REVISTA REVISTELOR

DEŞTEPTAREA *Revista aromânilor*

Substanţială şi atrăgătoare în acelaşi timp este „*Deşteptarea. Revista aromânilor.*" Publicaţie de informare, artă, istorie, literatură şi civilizaţie", cum ne indică exhaustivul antet, care mai precizează:„Editată de Ministerul Culturii. Director: Hristu Cândroveanu". Pe frontispiciu citim: „Fraţi di mumă şi di-un tată, Noi Armâñi di eta toată!" (din lumea toată) În format de săptămânal şi cu doar 8 pagini, „Deşteptarea" apare deocamdată lunar, din 1990, la Bucureşti, ajungând la numărul 30 în septembrie crt. Multitudinea preocupărilor este armonizată cu spirit scientist şi cu graţie, în aşa fel încât parcurgem coloanele cu egal interes, de la versuri - prezente în aproape fiecare pagină, unele în română, altele în aromână - la aplicate argutii de ordin istoric şi politic, privind în special statutul fraţilor noştri în alte ţări balcanice, de la lecţii de aromână la sfatul medicului, umor şi cuvinte încrucişate. Editorialul ultimului număr, intitulat „Semne bune" aparţine directorului publicaţiei şi se constituie într-un tulburător tablou, pe alocuri tonifiant, dar şi cu semne de întrebare, referitor la situaţia „vlahilor" din Grecia. Tot Hristu Cândroveanu susţine, în acelaşi număr, „Cronica literară", concepută ca şi celelalte rubrici dintr-un unghi preponderent tematic, dar şi cu note discrete de evaluare critică: „Nu vom zice că *Pe muntele Ebal* este cea mai bună scriere a lui Teohar (Mihadaş - n.n.), dar una din cele mai reprezentative, rămâne, incontestabil". Mai spicuim din nr. 9 (30) titlurile:„Aromâni în temniţele comuniste. Ovidiu Papadima. Întâlnire cu soţia, la Poarta Albă", „Victor Papacostea. Un promotor al solidarităţii balcanice", „Baki Ymeri - un poet albano-aromân"

scaunul catodic

Evenimentele ultimei săptămâni (concertul lui Michael Jackson şi alegerile) au reţinut, cum au putut, atenţia TVR.

În primul caz, după ce i-am strâns şi ridicat mâna şi i-am zis „Dom'le Michael" am trecut pe programul doi unde, la indigo, am văzut cu surprindere (de ce să n-o recunoaştem!) evoluţia excelentă a lui Ioan Luchian Mihalea. Umor, bun gust, repejune a vorbelor şi a ideilor. Nu ştim cât de des îi va mai „ieşi", dar omul trebuie folosit intensiv în emisiunile de profil. Nu acelaşi lucru se poate spune despre acest Zăroni feminin care răspunde la numele de M. Almăjan, jucând leapşa pe ouate prin limba română, nesărată ca o fată de la fişierul unei policlinici de cartier.

„După o zi obositoare la care aţi participat la alegeri", cum a remarcat Dana Alexe, o altă fătucă ce deretică prin curtea TVR, am rămas cu un gust acriu. Nu din pricina rezultatelor (lumea, în orice parte civilizată, – deşi nu e cazul nostru – îşi alege administratori mai mult sau mai puţin coloraţi politic), ci datorită faptului că nu se găsesc pe piaţă nici ziarişti, nici „analişti politici". În seara zilei de 24.09 a.c. am urmărit evoluţia unei echipe mai proaste decât Electroputere Craiova (deşi meciul s-a terminat cu acelaşi scor). Nivelul execrabil al presei scrise şi citite în româneşte nu ne miră deloc dacă tot n-avem învăţământ iar instituţiile de cultură funcţionează după programul sifonăriilor. Nu orice absolvent de liceu, de TCM sau de instalaţii devine, brusc, om de presă. La fel, nu orice politruc, absolvent al unei facultăţi cu dosar, devine „analist politic". La masa rotundă de după alegeri au evoluat meritoriu doar Victor Ionescu şi Ilie Şerbănescu.

Marţi, 29.09, înainte de „Salut, prieteni!" un reportaj sobru, ardelenesc numit „Repere transilvane" produs de RTV Cluj ne-a arătat o crainică, numită Cristina Berceanu, căreia nu i-ar sta rău pe postul naţional. Bravo, nea Horică Bădescu, se vede că şcoala de la Cluj e mai serioasă!

Ce-ar mai fi de adăugat? Lipsa unui medalion cu nea Guţă Băieşu, Dumnezeu să-l odihnească, căznelile unor echipe româneşti de fotbal (una de mâncători de lebede şi cealaltă udemeristă) şi ratarea, de puţin, pe SOTI a unui subiect de stringentă actualitate: pământul (miercuri. 30.09). Iată ce iese datorită nepriceperii redactoraşilor de acolo. Nu acelaşi lucru se poate spune despre emisiunile economice ale d-nei. Rădulescu: iuţi şi la obiect.

Ce-ar fi ca după jurnalul televizat şi filmul sau foiletonul serii să programăm câte o emisiune „de autor", cu invitaţi, cu muzică, dezbateri, divertisment şi să nu mai programăm aiurea o capodoperă, ca „Dirijorul" lui Wajda? Şi ce-ar fi să pornim dimineaţa cu câte o emisiune pentru copii? Şi ce-ar fi ca şi până la prânz să mai programăm, în reluare, emisiuni şi foiletoane interesante, chiar şi teleenciclopedia, că mai sunt elevi care au cursuri şi după-amiaza? Şi ce-ar fi să mai aerisim televiziunea asta, că tot a trecut Sântămărie?

Nicolae ILIESCU

Literatorul

Săptămânal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul II, nr. 43(60)/ 1992

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacţional:
Lucian Chişu (redactor şef adjunct),
Nicolae Diaconu,
Andrei Grigor (secretar general de redacţie),
Dumitru Nicu,
Valerian Sava,
Marin Stoian

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 17.10.23; 17.60.10, int. 2243, 2248, căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 Bucureşti – Piaţa Presei Libere nr. 1, România

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 43. ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată

© JORDAN

Tiparul executat la TIPOREX Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

ROMANUL PARABOLIC

Există, azi, un roman parabolic? Există, în orice caz, o folosire sistematică a parabolei în proza din secolul nostru, de la Kafka la Hesse și Jünger. Termenul nu este prea limpede din pricina multiplelor lui conotații. Orice operă literară este, în fond, o parabolă, un discurs, altfel zis, în care se ascunde o învățătură, o idee morală, un simbol. Literatura spune ceva și ascunde, în aceeași măsură, ceva, comunică și lasă să se înțeleagă că există și altă ordine (interioară, secretă) a faptelor în text. Cititorul îl primește ca atare și caută să ajungă la aceste semnificații ascunse, parabolice. Romanul medieval (de tipul: *Le Roman de la Rose*, sec. al XII-lea) este în întregime o alegorie în care elementele realului sunt folosite într-o accepție simbolică. *La Rose* este iubirea în sens mistic, *Le jardin de Déduit* e „plăcerea". Poetul care relatează acest vis este *l'Amant* și el pleacă în căutarea *Rosei* iar căutarea (cucerirea) are valori inițiatice. El caută Iubirea, Puritatea, Plăcerea, Fericirea, Desăvârșirea și toate acestea sunt întruchipate de o femeie simbolizată de o floare care are și o semnificație de ordin religios. Îndrăgostitul este un pelerin mistic, el caută Fecioara din femeie, adică Inocența, promisiunea de purificare.

Romanul a lepădat rând pe rând aceste veșminte alegorice și a devenit ceea ce, în esență, este și astăzi: o creație realistă, un studiu al naturii umane, o *scriitură*, în fine, care descrie o aventură a ființei sau chiar o *aventură a scriiturii* (noul roman și noul nou roman). Parabola n-a dispărut cu toate acestea din roman și, în momente de criză a realismului, reapare în combinații epice noi. Cuvântul potrivit, în acest caz, nu e *parabola*, ci *parabolicul*, prin care se cade să înțelegem o organizare lucidă a sensurilor ascunse, „subversive" și o prelungire a lor dincolo de înțelegerea realistă. Ar merita un examen atent felul în care parabolicul intră, spre exemplu, în structura romanului magic din secolul nostru sau în utopia negativă de tip Orwell.

Romanul parabolic la care mă refer este însă de altă natură și mă folosesc de exemplul a două cărți scrise cam în același timp, fără ca autorii să știe unul de altul. E vorba de *Pe falezele de marmură* (1939) de Ernst Jünger și *Jocul cu mărgelele de sticlă* (1943) de Hermann Hesse. Nota lor comună este fuga de cauzalitățile realismului clasic și fuga, în egală măsură, de alegorismul clasic. Faptele epice se desfășoară în spațiul realului, dar pe măsură ce înaintează ele se abat subtil de la cronologia realului și, fără să prindem de veste, narațiunea devine altceva decât se anunța să fie. Acest *altceva* înseamnă, înainte de orice, o ordonare simbolică a epicului, o ascundere a realului, dar și o subversiune a realului și, deci, a epicului. Mai simplu spus, prozatorul nu vrea sau nu poate (mai ales nu poate) să scrie ceea ce ar dori (există o cauză de ordin politic sau de alt ordin) și atunci încearcă să scrie pe ocolite, să pună faptele într-un scenariu parabolic, iar scenariul să ducă pe cititor la înțelesul adevărat. Parabolicul îndeplinește, astfel, două funcții în narațiunea modernă și postmodernă; ascunde o parte a realului (istorie, ideologie), dar și o pune sub semnul întrebării, o acuză, o provoacă. Procedeele variază de la o operă la alta, dar sunt și câteva care se repetă. Indeterminarea istorică (temporală), de pildă, sau indeterminarea geografică. Faptele se petrec într-un spațiu imaginar și într-un timp care nu poate fi identificat cu precizie. Se petrec, apoi, în vis sau în realitate? Mulți prozatori cultivă această ambiguitate pentru a șterge urmele realului, dar fac în așa fel încât să trezească în mintea cititorului bănuiala că urmele există acoperite de nisipul amănuntelor simbolizante.

Jünger utilizează cu precădere două procedee: *intruzia magicului* în narațiunea realistă și, în al doilea rând, *parabolizarea* realului, punerea în fabulă a istoriei imediate, ridicarea detaliilor din câmpul social la valoarea de simbol. Faptele din *Faleze* se petrec în schitul Rauten din ținutul Marina, în vecinătatea unei mlaștini și a unei păduri impenetrabile peste care stăpânește Marele Pădurar, bătrânul șef al Mauretaniei. În jurnalul său, prozatorul spune că relieful falezelor de marmură are ca model un anumit ținut din Germania, dar și altul din Grecia... Marina, Mauretania, Alta Plana de la marginile Burgundiei, Campagne - ținutul văcarilor, unde locuiește bătrânul Belovar și neamurile lui - formează o țară imaginară, imposibil de fixat geograficește, dar verosimilă, determinabilă în raport cu datele narațiunii. Se observă, întâi, un simbolism spațial în proza lui Jünger. *Mlaștina, pădurea, oamenii din pădure* (neamurile tuciurii venite de peste tot), ținutul falezelor de marmură în care viețuiesc viperele cu lance, *Alta Plana* unde locuiesc oamenii liberi, – *Marina* – ținutul cultivatorilor de viță de vie, toate aceste spații semnifică un fel de a fi și, în ultimă instanță, o morală în fabula pe care o propune Jünger. Din poporul tuciuriu din pădure ies, de pildă, josnicii vânători, *breslele ticăloase*, bandele de jupuitori de la Köppels Bleek... De ei se folosește Marele Pădurar pentru a pune mâna pe ținutul Marinei și a instaura mecanismul represiunii în ținutul cultivatorilor de viță de vie. Lui Biedenhorn, comandantul lefegiilor din Marina, îi place berea, detestă vinul și spiritualitatea lui.

Sunt, în fine, și simboluri mai subtile. Romanul înfățișează, în esență, două rânduri de fapte care tulbură ordinea realului. Unele sunt de natură magică. Lampusa, bătrâna bucătăreasă de la schitul Rauten, hrănește șerpii roșii și la chemarea ei viperele cu lance părăsesc falezele și vin la schit. Eric, nepotul, deprinde meșteșugul magic și, în finalul cărții, el are un rol hotărâtor în distrugerea haitelor de câini asmuțite de oamenii Marelui Pădurar. Pater Lampros de la mănăstirea Maria Lunaris cunoaște viața secretă a ierburilor, ca și părintele Otho de la schitul Rauten și naratorul însuși care lucrează de multă vreme la un herbariu... Toți aceștia sunt în bune relații cu natura și faptele lor alcătuiesc un scenariu de „întâlniri inițiatice", cum le zice Jüger în jurnalul său. Al doilea scenariu e de natură politică. E tema mare a romanului, aceea pe care o vor prelua și câțiva din prozatorii noștri, de la A.E. Baconsky la Octavian Paler. *Falezele* înfățișează ascensiunea Marelui Pădurar și instituționalizarea fricii și a teroarei în societatea modernă. Oamenii din Marina trăiau liniștiți, petreceau toamna la culesul viilor și sărbătoreau, în felul lor, venirea primăverii. „Duhurile" ținutului le erau favorabile, chefurile ei lungi și blânde. Marele Pădurar aduce panica și instalează violența. Literații din Marina încep, din lașitate, să imite cântecele văcarilor și să se îmbrace după portul lor. *Neamurile tuciurii*, crescute în întunericul pădurii, pătrund în așezările de pe coastă și distrug totul. Pe plaiul Filler, în luminișul de la Köppels Bleek, Marele Pădurar instalează un fel de mică fabrică de jupuit viperele perlate („șura jupuitorilor"). „Jupuirea" se extinde, apoi, și asupra adversarilor politici. Braquemart - reprezentant al nihilismului târziu, „tehnicianul pur al puterii" și Prințul sunt măcelăriți și capetele lor atârnă pe pereții de la șura jupuitorilor. Lupta dintre „moloșii" lui Belover și „copoii" Marelui Pădurar este, sub toate privințele, memorabilă. Moloșii sunt învinși, apoi copoii sunt înlănțuiți și otrăviți de viperele micuțului Eric... O confruntare simbolică. Puterea magică (și, prin ea, ordinea firească a lucrurilor în natură) iese pentru moment biruitoare, dar, în celălalt plan (politic), Marele Pădurar învinge. Ținuturile libere sunt cucerite de către mauretani, morala lor barbară, bazată pe o „jovialitate înfricoșătoare", înlătură cealaltă morală a părintelui Lampros, sintetizată în propoziția următoare: „Cuvântul, libertatea și spiritul formează o trinitate de nedespărțit". Marele Pădurar urăște plugul, grânele, vița de vie, animalele domestice, existența umană în vâzul lumii, iar bucuria lui e mare când pe ruinele orașelor „înverzea mușchiul și iedera". Nu-i sunt dragi nici sihăstriile poeților și, în genere, urăște din toată inima frumosul. „Adâncă e ura care arde, în inimile josnice, împotriva frumosului", spune naratorul vorbind de morala Marelui Pădurar. Mauretanii nu iubesc poezia, iar când poezia începe să nu fie iubită ceva grav, alarmant se petrece într-o comunitate umană, căci poezia intră în ordinea firii și cântă ritmurile ei...

Lucas Cranach cel Bătrân - Adam și Eva în Paradis

Jünger vorbește în acest fel ocolit de apariția violenței în societatea modernă și despre asasinat ca metodă politică. Contemporanii lui au văzut în sălbăticia jovială a mauretanilor cruzimea regimului fascist și sistemul lor de corupere a valorilor spirituale. Citit, azi, romanul întărește această credință.

Parabola sugerează însă mai mult decât atât. Ea pune în discuție o anumită ordine a lumii moderne și arată ce se întâmplă cu o comunitate umană atunci când, după citata propoziție al lui Pater Lampros, cuvântul, libertatea și spiritul nu mai formează o trinitate de neseparat. Asta în plan social. *Falezele* trimite însă și spre alt plan al existenței și anume spre stratul ei magic, spre ordinea magică a lucrurilor. Omul este pternic, inviolabil, incoruptibil câtă vreme respectă riturile (care sunt legile străbunilor, ferme de manifestare ale arhetipurilor) și vorbește încă limba plantelor și a șerpilor. Ne apare acum limpede de ce naratorul (om din nord, fost luptător în ordinul *Cavalerilor purpurei)* și părintele Otho pregătesc cu osârdie la schitul de la Rauten opera lor majoră: *herbariul*. Ei vor să păstreze memoria naturii și știința ei. Pe amândouă le pângărește însă Marele Pădurar, spiritul mlaștinei, omul resentimentului și al violenței, tiranul care, nerespectând ordinea naturii, nu respectă nici omul; e spiritul orbirii și al distrugerii, dușmanul cel mai hotărât al spiritului ... Naratorul, părintele Otho, Pater Lampros se apără de Marele Pădurar prin ceea ce s-ar putea numi credința în incoruptibilitatea spiritului superior. „Puterile noastre superioare rămân inviolabile, ca în niște cartele de cristal", spune Naratorul. Simbolul inviolabilității, incoruptibilității spirituale este în *Faleze* oglinda lui Nigromontenus. Nu are darul de a da lucrurilor „securitatea în neființă". Schitul Rauten arde și, o dată cu el, arde și opera celor doi călugări. O lege a existenței se împlinește (pieirea), alta îi ia locul: „Recolta multor ani de muncă pierea astfel căzând pradă elementelor, iar o dată cu schitul se prefăcea în cenușă și opera noastră. Dar pe pământul acesta nu ne e îngăduit să ne bizuim pe împlinire și fericit trebuie să fie considerat acela a cărui voință nu trăiește prea dureros în strădania lui. Nu se clădește nici o casă, nu se făurește nici un plan, la care piatra de temelie să nu fie pieirea, și nu în operele noastre sălășluiește viața nepieritoare din nou".

Mai trebuie câteva exemple pentru a da o definiție acceptabilă a romanului parabolic și, în genere, a *parabolicului* în romanul modern. Reținem o unică idee: parabolicul apare în momente de dificultate a realismului și are capacitatea de a spune pe alte căi ceea ce opera realistă nu poate spune. Uneori spune chiar mai bine, mai elocvent și îmbrățișează o categorie mai largă de probleme.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

COLECTIVISMUL LITERAR

Obișnuința de a socoti volumele colective drept limitări ale dreptului de exprimare editorială a tânărului scriitor, cu prelungiri consecutive în dificultarea actului de receptare și evaluare critică, își află în volumul *Ficțiuni*)* un puternic element de contrazicere. „Colectivismul" literar nu e o noutate la noi și a fost practicat fie doar ca unică posibilitate economică de debutare a tinerilor scriitori (*Debut '86* sau *Zece prozatori*, de pildă) fie prin adăugarea la acest motiv a unor dimensiuni estetice comune, capabile să definească o grupare, o orientare literară, reală ori, uneori, doar pretinsă ca atare (*Aer cu diamante, Cinci, Desant 83*). Cartea celor șase autori - trebuie spus de la început - exclude motivul economic al opțiunii pentru „colectivism", chiar dacă apare la editura *Litera* sau, într-un fel, tocmai de aceea. Efortul de selecție înspre limita acceptabilă a valorii indică mai degrabă puținătatea producțiilor pe care autorii înșuși le-ar putea aprecia drept semnificative. Rămâne miza „întovărășirii" programatice, singura de luat în discuție în acest caz. Lămuritor este *Argumentul* care prefațează volumul. Sau ar trebui să fie, dacă n-ar cuprinde, deliberat, elemente contradictorii lesne de observat. Pe de o parte, autorii afirmă că „au ales(...) acele piese a căror reunire *ar putea da cititorului* impresia de unitate" și „dacă volumul e unitar, dacă textele au o natură comună aceasta *nu s-a făcut cu intenția unui program literar*". Pe de altă parte *„Ficțiuni își propune* să reașeze imaginarul și fantezia în drepturile lor, în scopul recuperării realității ficțiunii și nu a celui existențial". Sublinierile îmi aparțin și aici, dar și în lipsa lor *„Argumentul"* trădează o înduioșătoare ipocrizie, dublată de irepresibile trufii tinerești: „La limită, cititorul e liber să pună totul pe seama întâmplării. Întâmplarea își joacă rolul ei în cultură". Jocul argumentelor construite din aparenta negare a intenției a mai fost și el practicat în literatură, uneori chiar cu o naivitate mimată asemănătoare, dar cu element diferențiator esențial: autenticitatea. Dincolo de acest program care pare a se contraria pe sine însuși (sau de aceste contradicții care ambiționează să afirme un program) trebuie reținută voința, „ascunsă" doar atât cât să fie mai interesantă, a celor șase autori de a se prezenta drept reprezentanți, dacă nu chiar întemeietori ai unei școli. Fapt care cheamă și acutizează cu deosebire atenția asupra tuturor semnelor ce ar putea justifica o asemenea revendicare.

Foarte scurtele repere biografice cu care se deschide partea de volum a fiecărui autor au pe lîngă funcția ceremonioasă de prezentare și pe aceea de a marca apartenența la o generație. Cinci dintre ei au vârste cuprinse între 23 și 26 de ani și doar unu (30 de ani) se îndepărtează de această vârstă, doar biologic însă, din moment ce statutul de (încă) student pare să indice o micșorare de distanță. De altfel, toți sunt sau studenți sau foarte proaspeți absolvenți ai Facultății de Litere bucureștene.

Toți cinci (s-ar părea că mereu există o excepție în acest volum) au publicat la revistele *Contrapunct* (de loc zgârcită cu ei, din câte știu) și *Agora (*SUA) ceea ce semnifică fie o lăudabilă dorință de a oblădui o posibilă școală literară, în primul caz, fie un anumit soi de recunoaștere, în cel de al doilea.

Elemente de apropiere de această natură sunt necesare dar nu și suficiente pentru ca un grup astfel constituit să-și afirme coeziunea interioară și consistența în plan literar. Principiul unificator va trebui să aibă o predominanță estetică, iar existența (sau inexistența) lui nu poate fi identificată decât evaluând, mai întâi, „oferta" pe care o face fiecare dintre autori, ca individualitate artistică prezumată.

Ion Manolescu e prezent cu trei proze, singurele din volum care pot fi povestite, ceea ce nu e rău, desigur, dar nici de ajuns pentru a le certifica valoarea. În *Poveste cu arcuri și rotile* personajul - narator se trezește și constată că, peste noapte, camera dispăruse; la fel și vecinii și câteva obiecte familiare. Acoperit doar cu un cearceaf, face o promenadă prin oraș, unde este protagonist sau doar martor al mai multor întâmplări bizare în ordinea realității, banale în ordine onirică. Narațiunea adoptă o tehnică a consemnărilor scurte, în care fraza cuprinde cel mult trei propoziții principale. Aici s-ar părea că trebuie căutat singurul sens în jurul căruia, dacă chiar l-a urmărit, autorul își construiește povestirea: în adecvarea limbajului la tentativa de situare a oniricului în firesc. Nu sunt sigur însă că această apreciere nu este mai generoasă decât o îngăduie textul, care s-ar putea să nu fie decât un exercițiu de kafkanism coborât prin adăugarea elementului oniric. În același limbaj laconic se desfășoară și narațiunea din *Oameni între zece și patruzeci de ani*. Autorul condensează aici o existență, recuperând, contrar argumentului, o realitate strict existențială și nu „fictivă". Eroul e un „străin" camusian mimetic, pe care prozatorul nu-l lasă să „se înstrăineze" pe cont propriu, ci îi exhibă neinspirat înstrăinarea. *În ultima casă a orașului* „țintele" sunt cumva interesante - alienarea, demolările, hazardul, arbitrariul, metamorfozarea realității. Pe durate scurte secvențele textului furnizează o lectură agreabilă, dar ansamblul nu duce la un sens, oricât ar încerca autorul să propună unul sub drapajul parabolic. O oarecare alertețe narativă rezultă din alternanța persoanei întâi cu a doua, care vrea să fie sau o persiflare parodică a procedeelor desantiste (numele lui Nedelciu și Cărtărescu sunt evocate într-un context cumva ironic) sau o preluare a acestora, fără a reuși să fie nici una, nici alta, ci doar o juxtapunere nefuncțională de voci.

O concluzie certă, pe care o furnizează prozele lui Ion Manolescu este că acesta are doar 24 ani.

Deși *Fevronia Novac* propune versuri, poezia ei pare mai degrabă tot proză, ceva mai esențializată. O poetică a epicizării, uneori excesivă, își însușește cu ostentație mărcile cele mai accentuate ale povestirii. Voi spune, fără a cădea în capcana demonstrației artimetice, că o poezie ca *Descântec*, de pildă, conține în cele 19 versuri ale sale nu mai puțin de 16 verbe-predicat, dintre care 13 sunt la perfect compus. Dacă poezia Fevroniei Novac „povestește" nu e lipsit de interes să vedem ce anume. Micile ei narațiuni poetizate se constituie tot din secvențe onirice. Cum însă poeta lasă să se întrevadă că universul ei se constituie din vise inventate pentru a compensa neputința de a visa (*m-am culcat, m-am visat)* impresia e mai degrabă de dicteu automat transpus într-un oralism ostentativ și cu multe inconsecvențe. O poezie ca *Metamorfoză* poate fi citată pentru ostentația juvenilă cu care autoarea vrea (sau nu reușește mai mult) să impună o viziune depoetizată coborâtă până la cele mai simplificate imagini și forme comunicante:*Al naibii ce mai bătea vântul/ în seara aia zvârcolindu-mi inima/ dintr-o parte în alta/ sau în locul ficatului/ schimbându-mi rinichii între ei/ făcând rocada cu plămânii mei/ amestecându-mi ochii, nasul gura' urât chip căpătasem/ din toată încurcătura/ oribil arăta fața mea.*

Sunt departe de a crede că poezia trebuie să numere între procedeele sale pe acela al reflectării „realiste". Voi spune doar că portretul de prezentare al Fevroniei Novac arată un chip de o intactă agreabilitate, în vreme ce sub acțiunea mijloacelor ei poetice, de tot inestetice, poezia are de suferit și „urât chip căpătase".

Cele două proze ale lui *Vlad Pavlovici - Vasul de lut și Călătoria* - urmează și ele traiectoria unui onirism mecanic, constatativ, fără adâncime, cantonat la un nivel de facilitate și răpit de voluptatea juxtapunerilor de întâmplări și imagini, a asocierilor și metamorfozelor bizare. Nesigur pe capacitatea textului de a se mărturisi prin propria alcătuire, prozatorul recurge la expozeuri didactice destinate să-i expliciteze procedeele de structurare narativă: „I se întâmpla adesea să viseze, în ultimul timp, și visurile lui n-aveau nici o logică... Asta făcea ca amintirea să se amestece cu visul, realitatea cu închipuirea, într-un haos de imagini clare". Nu se poate nega lui Vlad Pavlovici o anume consecvență a metodei pe care o adoptă, numai că, în sine, metoda și fidelitatea față de ea nu pot reprezenta o calitate, în lipsa unui text care să le susțină prin structuri proprii.

Sigur, e cât se poate de interesantă ideea glisării amintirilor în ambele sensuri ale axei timpului, dar păstrez convingerea că undeva această mișcare haotică trebuie, totuși, să se individualizeze într-un sens. La Borges amintirea, visul, realitatea și închipuirea aveau o convergență funcțională în punctul *Aleph.*

Borgesianismul „învățat" al lui Vlad Pavlovici e încă în faza reproducerii școlărești.

La *Alexandru Pleșcan*, incoerența „programatică" a universului creat beneficiază de o mai mare atenție față de coerența desfășurării textului. Rezultă o narațiune cu o sintaxă mai convingătoare, care articulează mai bine planurile memoriei, al visului și al realității, aflate într-un permanent joc al interferenței. Fraza introductivă a prozei *Rezerva* e investită cu o dublă funcție menită a așeza textul pe un teren de o mai solidă autenticitate: pe de o parte previne asupra eventualelor stângăcii sau distorsiuni ale discursului; pe de altă parte fixează convenția povestirii *mediate*: „Nimeni nu m-a împins să fac această relatare și nici nu vreau altceva decât o povestire pe care, cum se zice, orice om o poate scrie o singură dată. De aceea, lipsa pretențiilor artistice nu trebuie să mire. Cât despre corectitudine mă bizui pe cel căruia îi dictez...". Planul memoriei, al visului, al amintirii visate, al realității și al realității imaginate și al celei ajustate de eventuala infidelitate a scribului se omogenizează într-un plan al *posibilelor* dominat de starea de veghe anormalizată în care personajul ajunge în urma unui accident. Procedeele lui Alexandru Pleșcan sporesc în viabilitate iar intruziunea unei identități străine în viața pe care personajul pare a o trăi după moartea e o promisiune ideatică onorată de o bună parte a textului, fără a fi scutită însă de platitudini expozitive.

Între tentația explicitării și abilitatea narativă, Alexandru Pleșcan se află mai aproape de aceasta din urmă.

Andrei Zlătescu e singurul din grupul celor șase, care n-a publicat în *Contrapunct* și nici n-a „pătruns" în *Agora*. El experimentează un gen hibrid, poezie-proză în care părțile contribuabile nu aduc suficiente elemente unificatoare pentru ca ansamblul să se constituie convingător. O *Rosalie* străbate misterios versurile și proza, luând întruchipări diferite, după cum autorul se situează în planul amintirii, al visului ori al realității. Ea e pe rând, iubită evocată într-o topică nu tocmai agreabilă - *După multe ierni, îndrăgostindu-mă eu de pielea Rosaliei/ cea albă, ea îmi răspunse într-o doară...*; un arbust botezat Rosalia spre simplificarea denumirii ceva mai greoaie arborele-curcubeu-japonez; biată prostituată „cu mințile rătăcite". Astfel nominalizată și ipostaziată, Rosalia ar fi putut reprezenta elementul de coerență al textului, dar autorul mizează exclusiv pe cartea amestecului de planuri și de perspective. Secvențele se gonesc parcă una pe cealaltă într-o neânțeleasă competiție a ocupării primului plan narativ. Bogăția imaginativă a lui Andrei Zlătescu e, de multe ori, plăcut surprinzătoare, dar din păcate autorul ține ostentativ să convingă numai de acest lucru, aglomerându-i produsele într-un singur text.

Impresia de ansamblu pe care o furnizează textul prozopoetic al lui Andrei Zlătescu se alcătuiește în jurul unui regret: o voce literară își refuză autenticitatea, căutând-o cu orice preț și vrând să convingă neapărat că a și găsit-o.

Ultima în volum, *Ara Șeptilici,* nu oferă nici surpriza unui ton deosebit, nici prilejul de a încerca o ierarhizare - alta decât cea a succesiunii din sumar - a celor șase autori. Una dintre prozele ei, *Primele poeme*, atrage totuși atenția și ar putea fi un atu puternic al autoarei într-o eventuală ordonare valorică a semnatarilor cărții. Prozatoarea optează aici pentru exploatarea documentului, fără a-l mistifica însă, ci păstrându-l ca pretext al unui comentariu narativ autentic și credibil. Două scrisori din copilărie, primele, poate chiar „primele lucruri scrise", prilejuiesc autoarei reconstituirea reverberată a unei vârste de mult trăite și aflate în puterea unor determinări energice: „teama că va rămâne analfabetă" și „căderea în puț" - accident care, spre deosebire de situațiile similare ale congenerilor Arei Șeptilici, e bine integrată într-un sistem al funcționalităților narative. Din contrabalansarea, analizarea și evaluarea celor două determinări, autoarea trasează cu mână destul de sigură o narațiune a cunoașterii de sine, atingând cu ușurință profunzimi care se refuză celorlalți.

Proiectate asupra întregului volum, considerațiile particularizante de până acum s-ar putea reuni în câteva aprecieri de ansamblu.

Cei șase autori se mișcă într-un spațiu literar care se prezintă prin repere dintre cele mai prestigioase: *Borges*, de la care împrumută nu numai titlul ci și viziunea; *André Gide* care le asigură suportul recunoașterii autoritare a „rivalității dintre lumea reală și reprezentarea noastră", L.Durell, cu aspirația lui de a construi „o lume creionată la marginea visului". Exemplele s-ar putea înmulți cu Unamuno, Camus, Kafka, Joyce, care le oferă „parțialități" de viziuni și mijloace tehnice. Astfel jalonat, spațiul de mișcare al tinerilor scriitori se transformă într-o capcană pe care încă nu știu să o evite; fie că se ambiționează să îi repete la alte cote de intensitate fie că dau impresia că abia ei i-au descoperit și că trebuie să-i „popularizeze" prin operă proprie. Consecința nu întârzie să se evidențieze: dorind neapărat să propună un program, volumul *Ficțiuni* nu reușește nici să reflecte o școală, nici să impună individualități. E doar un mod de manifestare a colectivismului literar.

Andrei GRIGOR

---

* *Ion Manolescu, Fevronia Novac, Vlad Pavlovici, Alexandru Pleșcan, Andrei Zlătescu, Ara Șeptilici: Ficțiuni, Ed. Litera, 1992*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

AL. PIRU

DRACULA
şi legendele cu vampiri

*Prin 1968, dacă-mi aduc aminte, am primit la Facultatea de Filologie din Bucureşti vizita profesorului american de origine română Radu Florescu care, având în vedere că introdusesem în **Literatura română veche** din 1961 (ed. III, 1970) un capitol cu titlul Legendele germano-ruse despre Vlad Ţepeş, mi-a cerut detalii bibliografice cu privire la acest subiect. L-am trimis la lucrarea lui Ion Bogdan, **Vlad Ţepeş şi naraţiunile germane şi ruseşti asupra lui,** Bucureşti, 1896 şi ediţia revăzută şi completată de P.P. Panaitescu, **Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI** publicate de Ion Bogdan, Bucureşti, 1959, la studiul lui C.I. Karadia asupra incunabulelor germane despre cruzimile lui Vlad Ţepeş din 1934 şi la principalii istorici români. După patru ani de investigaţii în România şi în bibliotecile străine, Radu Florescu a publicat în 1972 împreună cu Raymond T. McNally la New York, Graphic Society Greenwich, Connecticut **In Search of Dracula. O istorie adevărată a lui Dracula şi a legendelor cu vampiri** care s-a bucurat de o bună faimă, fiind tradusă în franţuzeşte în 1973 şi, după douăzeci de ani, şi în româneşte de Antoaneta Ralian (În căutarea lui Dracula, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1992). Între timp au apărut însă în româneşte, despre acelaşi subiect, trei cărţi pe care le-am prezentat în **Marginalia** (1980) şi **Debuturi** (1981): Ştefan Andreescu, **Vlad Ţepeş (Dracula) – Între legendă şi adevăr,** Buc., Minerva, 1976; N. Stoicescu, Vlad Ţepeş, Bucureşti, Ed. Academiei, 1976 şi Ion Stăvăruş, **Povestiri medievale despre Vlad Ţepeş – Draculea,** studii critice şi antologie, Bucureşti, Ed. Univers, 1978. În ediţia din 1985 a cărţii lui Radu Florescu şi McNally, sunt citate numai primele două, a treia, aproape un rezumat din toate, nu. Studiile româneşti dinainte de revoluţie erau obligate să reabiliteze figura, ce-i drept, viteazului voievod valah care însă a devenit celebru, pe lângă faptele sale de arme şi prin firea sa ciudată de o mare ferocitate care i-a adus porecla de Draculea (aşa semna), Dracula, fiindcă, între altele, era şi posesor al ordinului Dragonul. Ideea că ar fi fost vampir au răspândit-o legendele germane despre el, ca şi romanul englezului Briam Stocker din 1897, **Dracula,** localizat în Transilvania. Desigur contele Dracula, personaj de ficţiune, nu se suprapune cu modelul său real, Vlad Ţepeş, care, mai mult decât un vampir, era un sangvinar. În epoca sa, scriu autorii, nu era singurul. Existau în această vreme Ludovic al XI-lea (1423-1483) regele „Păianjen", Ludovic Sforza „Maurul" (1452-1508), papa Alexandru al VI-lea Borgia (1431-1503), Sigismund Malatesta (1417-1468), Cesare Borgia (1476-1507), personaje fioroase, cu totul inumane, în ciuda umanismului Renaşterii. Un voievod al Transilvaniei, Ştefan Bathory, ar fi ajutat pe Vlad Ţepeş să revină la tronul Ţării Româneşti în 1476. Acesta e altul decât Ştefan Bathory de Şimlău, voievod al Transilvaniei între 1519-1533 şi altul decât Ştefan Bathory, voievod al Transilvaniei între 1571-1575, principe şi rege al Poloniei între 1576-1581. Din această familie, alături de fratele Christofor Bathory, tatăl lui Sigismund Bathory învins de Mihai Viteazul la Guruslău şi de vărul Andrei Bathory, cardinalul ucis de secui în 1599, mai făcea parte şi Elisabeth Bathory (1560-1614), supranumită Contesa Sângeroasă care şi-a păstrat numele de familie după ce s-a măritat cu contele Ferenc Nádasdy. Contesa făcea băi de sânge pentru a-şi menţine tinereţea, a ucis 650 de fete, a fost judecată şi condamnată, murind în închisoare la 54 de ani. A se vedea cartea Sabinei Baring-Gould, **The Book of Werewolves,** London, 1865, posibilă sursă a lui Briam Stocker, cum crede Roberto Leydi în Europeo nr. 1 (ianuarie 1972): **Dracula era una donna** şi Gabriel Ronay în Exploding the **Bloody Miths of Dracula and Vampires.** Dintre cele peste o sută de filme cu Dracula, mai importante sunt patru: **Dracula,** SUA, 1931 cu Bela Lugosi, **Groaza de Dracula,** Marea Britanie, 1958, cu Christopher Lee, **Sânge pentru Dracula,** Marea Britanie, 1965, cu acelaşi Christopher Lee, **Nopţile lui Dracula,** Franţa, 1972. Am văzut la Roma în 1969 un film despre Contesa Sângeroasă (Elisabeth Bathory), iar la Paris în 1974, cu Christopher Lee şi în regia lui Jesus Frasco, **Les Nuits de Dracula.***

Van deme quaden thyrâne Dracole wyda·

Portret imaginar al lui Vlad Ţepeş. Xilogravură pe coperta celei mai vechi ediţii cunoscute (1488) a naraţiunilor germane despre Dracula. (Exemplarul de la Magyar Nemzeti Muzeum-Budapesta).

După naşterea domnului nostru Cristos, anul 1456, Dracula vodă a făcut multe lucruri groaznice şi înfiorătoare, după cum scrie mai jos:

Mai întâi guvernatorul Transilvaniei a pus să fie omorât Dracula cel bătrân. Iar Dracula fiul împreună cu fraţii săi şi-au lăsat credinţa lor, au trecut la creştinism şi au jurat să apere credinţa creştină. Acest Dracula vodă (cel mai mare dintre fraţi) a fost înscăunat în acelaşi an ca domn în Valahia. Întâi a dat ordin să fie omorât Vladislav vodă care fusese aici domn. Scurt după aceasta a pus să fie arşi în Ţara Bârsei, în satul cu nume Becheni, împreună cu mulţi bărbaţi şi femei, tinerii şi bătrânii. Pe unii i-a dus acasă în Valahia legaţi cu lanţuri de fier şi aici i-a tras în ţeapă.

Despre Dracula vodă, tiranul cel mare

Item, pe toţi băieţii care au fost trimişi în ţara sa pentru a iscodi i-a încuiat într-o cameră şi i-a ars, au fost vreo 400.

Item, a făcut pace, însă a tras în ţeapă o mulţime de negustori şi cărăuşi din Ţara Bârsei. A nimicit un neam întreg, i-a tras în ţeapă de la cel mai mic până la cel mai mare, tineri şi bătrâni.

Pe mulţi ţărani i-a îngropat goi până la brâu, pe unii i-a fript şi jupuit.

Item, s-au trimis emisari din regatul Ungariei de la saşi şi din Ardeal, în număr de 60, în Valahia; pe aceştia Dracula i-a făcut să aştepte cinci săptămâni, a ordonat să li se trimeată multe ţepe la han, aşa că erau foarte îngrijoraţi. Asta a făcut-o, fiindcă se temea de trădare. A trecut în Ţara Bârsei, a împrăştiat grâul şi a ars toate grânarele. A făcut prizonieri şi i-a dus afară din Braşov (numit astfel); acolo Dracula a incendiat capela Sf. Iacob şi a ars suburbia.

Item, când s-a luminat de ziuă a tras în ţeapă, la capela de pe munte, bărbaţi şi femei, tineri şi bătrâni, după ce înainte se aşezase între ei şi mâncase acolo cu multă poftă.

Item, a ars şi biserica Sf. Bartolomeu şi a luat toate odăjdiile şi toate potirele.

A trimis pe unul din căpitanii săi într-un sat mare cu numele de Codlea, cu ordin să-l ardă. Dar acest căpitan nu a vrut să ardă satul, din cauza opunerii sătenilor. Căpitanul s-a întors la Dracula şi i-a spus: „Nu am vrut să ard, aşa cum mi-ai poruncit." Pe loc l-a tras în ţeapă pe acel căpitan.

Item, au venit negustori şi alt popor din Ţara Bârsei către Dunăre, spre Predeal, în număr de vreo 600; pe toţi i-a tras în ţeapă Dracula şi le-a luat mărfurile.

Item, Dracula a dat ordin să se facă cazane mari având deasupra scânduri cu găuri, şi a pus oamenii să bage capul prin ele şi astfel i-a închis şi a dat ordin să se umple cazanele cu apă, să se facă foc mare dedesubt, aşa că oamenii au urlat jalnic până ce au fiert.

Item, şi-a imaginat un chin groaznic, de nespus, şi anume: a pus să fie traşi în ţeapă sugarii la pieptul mamelor lor, aşa că aceşti copii s-au zbătut la pieptul mamelor până ce au murit. De asemenea, a pus să fie spintecaţi sânii mamelor, a băgat capul copiilor înăuntru şi i-a tras pe ambii în ţeapă.

Item, a tras în ţeapă, tot felul de oameni, creştini, jidovi şi păgâni, care pe unde, aşa că s-au zbătut foarte mult şi au orăcăit ca broaştele. Apoi a pus să fie trase în ţeapă şi mâinile şi picioarele lor şi a zis în limba lui: „Cât de drepţi stau acum!", şi s-a bucurat mult.

Item, a prins într-o zi un ţigan care furase. Atunci au venit ceilalţi ţigani la Dracula şi i-au spus să li-l dea lor. El le-a zis că trebuie spânzurat şi chiar ei trebuie să-l spânzure. Ei au zis că nu au obiceiul. Atunci Dracula a fiert ţiganul într-un cazan şi i-a pus pe ceilalţi să-i mănânce carnea şi oasele.

Item, într-o zi a fost trimis la el un om onorabil, care s-a dus la oamenii traşi în ţeapă (Dracula mergea printre ei parcă ar fi fost într-o pădure). Acesta i-a spus lui Dracula: „De ce te plimbi prin duhoarea aceasta?" Dracula l-a întrebat dacă-i pute, acesta a răspuns: „da". Dracula a pus imediat să fie tras într-o ţeapă înaltă, ca ceilalţi să nu-i mai pută.

Item, un preot a spus în timpul predicii că păcatele nu pot fi iertate decât dacă înapoiezi bunul furat. Dracula a invitat pe preot în casa lui şi s-a aşezat cu el la masă. Dracula şi-a muiat pâine albă în supa pe care voia s-o mănânce singur. Preotul a scos bucata şi a mâncat-o. Dracula: „Nu ai predicat azi că nu se iartă păcatele decât dacă înapoiezi bunul furat?" Preotul: „Da!" Dracula spuse: „De ce mi-ai mâncat pâinea pe care mi-am muiat-o?". Imediat, l-a tras şi pe el în ţeapă.

Item, Dracula a venit în Ardeal spre Tălmaciu, aici a pus să fie tocată lumea ca varza, pe ceilalţi i-a dus acasă şi i-a tras în ţeapă.

Item, într-o zi, a poftit la masă pe toţi boierii şi oamenii cu vază din ţara sa; după masă l-a întrebat pe cel mai bătrân câţi voievozi (domni) au fost în ţara sa. Aşa i-a întrebat pe toţi, unul după altul. Fiecare a spus ce a ştiut. Unul a zis că 50, altul 30, nici unul nu a spus 7, cum a zis el. Aşa că i-a tras pe toţi în ţeapă. Au fost în număr de vreo 500.

Item, a pus să fie ascuţiţi oamenii pe tocile până au murit şi a făcut multe lucruri neomeneşti care se spun despre el.

Item, a avut o ţiitoare care spunea că a rămas gravidă de la el. Dracula a adus femei şi moaşe s-o vadă, acestea au spus că nu este însărcinată. Atunci a spintecat-o de jos în sus până la sân, spunând că vrea să vadă unde este fătul său sau unde a fost.

Item, de la Sibiu, au fost trimişi soli în Valahia, aceştia au spus ce jale au lăsat acasă, că au văzut morţi şi oameni traşi în ţeapă cât o pădure.

În anul Domnului 1456 a venit Dracula în Valea Jiului mare, acolo a omorât 25.000 de oameni de tot felul: creştini, jidovi şi păgâni, printre aceştia au fost cele mai frumoase femei şi fecioare care fuseseră păstrate de slujitorii săi; ei l-au rugat pe Dracula să le dea lor de soţii. Atunci Dracula a pus să fie tocaţi ca varza cu săbii şi spade, bărbaţii împreună cu femeile şi fecioarele.

Aceasta a făcut-o, deoarece ţara era tributară Turciei, iar turcii i-au cerut de multe ori tributul; el le-a spus că vrea să-l dea personal. A mers prin ţară, lumea i-a ieşit călare înainte cu gândul la tributul pe care trebuia să-l dea împăratului, aşa că a-sosit o ceată după alta. Când a văzut Dracula

(continuare în pag. 15)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Valeriu CRISTEA

O NOAPTE FURTUNOASĂ (DE COŞMAR) LA "EVENIMENTUL ZILEI"

Că intervenţia mea electorală la TV în sprijinul candidaturii la preşedinţie a dlui Ion Iliescu (în cadrul emisiunii din seara de marţi 15 septembrie a.c.) a avut, totuşi, *un efect* mi-au dovedit-o, a doua zi, miercuri, telefoanele de felicitare pe care le-am primit, de la cunoscuţi şi necunoscuţi, dar mai ales, joi, rândurile pe care dl Ion Cristoiu mi le-a dedicat în cronica sa politică din „Evenimentul zilei" (v. nr. 75 din 17 septembrie a.c. al cotidianului). În intervenţia mea televizată porneam de la un clip absolut idiot şi deci absolut neconvingător (de parcă un clip trebuie nu *să convingă*, ci să *nu* convingă) al Convenţiei Democratice, clip care relua străvechea imbecilitate postrevoluţionară Iliescu = Ceauşescu şi care, vorba d-lui Cristoiu, „respira, de la un capăt la altul, ură, incitare la violenţă", veştejeam tocmai de aceea ura şi incitare la violenţă şi propuneam alegătorilor să ţină cont, atunci când vor opta, şi de *criteriul neînveninării*. Nu, zice d-l Cristoiu, „ură, incitare la violenţă" respiră, „de la un capăt la altul", clipul prezentat de d-l Ion Iliescu, clip care cuprindea şi intervenţia mea. Mă rog, fiecare e liber să înţeleagă cum poate sau cum vrea... În mod deosebit însă l-a impresionat pe d-l Cristoiu „imaginea" mea: „Imaginea criticului literar Valeriu Cristea asudând din greu, cu nasul vârât în hârtii, asupra unui text care nu exprimă altceva decât refulările sale îndelung acumulate, va rămâne, pentru multă vreme, ca un coşmar în amintirea multor telespectatori." Chiar aşa? Ca un coşmar? Hai să zicem că aşa va rămâne... Nu doresc să pun în discuţie *imaginea* pe care d-l Cristoiu şi-a făcut-o despre *imaginea* mea. Chiar dacă o anumită curiozitate mă împinge să-l întreb cu ce (cu al câtulea) simţ a realizat că (pardon!) asud „din greu", şiroaie de transpiraţie nefiind totuşi vizibile pe micul ecran. Sau dacă până la mine nu s-a *citit* niciodată la televizor? Nu ţin minte să fi afirmat vreodată că m-aş considera un Făt-Frumos sau că aş fi un ins telegenic. Se prea poate deci ca să mă fi înfăţişat milioanelor de telespectatori, dacă nu întocmai aşa cum mă descrie prea-cinstitul redactor-şef al „Evenimentului zilei", oricum, nu cum aş fi vrut. Mă consolez cu faptul că nu toţi putem arăta ca d-l Ion Cristoiu!

O singură nedumerire mi-aş permite să exprim, şi anume în legătură cu *refulările* pe care Alain Delonul publicisticii noastre politice mi le atribuie din belşug, fără să clipească. De ce le-aş avea, de ce aş fi, aşa cum vrea dl. Cristoiu, un jalnic tip refulat? La nivelul talentului meu, mă consider, ca scriitor, istoric şi critic literar, pe deplin realizat, oricum cu mult peste speranţele pe care, la început de drum, mi le punem în mine însumi. Am publicat vreo 12 cărţi, care s-au bucurat de numeroase cronici elogioase. Nu doresc să-l plictisesc pe dl Cristoiu cu o bibliografie. L-aş trimite totuşi (nu, nu unde credeţi dvs. ci) la numărul din 20 octombrie 1988 al revistei „România literară", număr în care dl Nicolae Manolescu a recenzat cartea mea de amintiri, *După-amiaza de sâmbătă*. Chiar presupunând că până în acel moment aş fi fost cel mai refulat om din lume, citind aprecierile, desigur exagerate, ale reputatului critic, m-aş fi vindecat pe loc şi definitiv. Aproape jumătate din cărţile mele au fost distinse cu premii ale Uniunii Scriitorilor iar una - cu premiul Academiei. Am avut apoi şi am o viaţă de familie *fericită* cum puţini alţii au avut ori au. Nu am nutrit şi nu nutresc nici un fel de ambiţii sociale sau politice. Pot dovedi că atât înainte de 1989, cât şi după, am refuzat diverse funcţii, mai mici sau mai mari. Nu m-au interesat, nu mă interesează. Aşa că, sincer, nu văd de unde mi s-ar trage refulările, de căutat, cu şanse mai bune de a fi în mod cert aflate, pe la alţii.

Dincolo de aceste rezerve, nu contest talentul de portretist al dlui Ion Cristoiu. Chiar dacă în cazul de faţă mi se pare ca dl. Cristoiu a „ciupit" un pic, portretul pe care mi-l schiţează în „Evenimentul zilei" amintindu-mi de un alt frumos portret grotesc ce mi-a fost făcut cu ani în urmă, în revista „Tomis", şi pentru care îi sunt îndatorat dlui Alex. Ştefănescu, o altă mândreţe de bărbat, foarte telegenic şi talentat şi el, şi bun amic cu dl Cristoiu. Când zici Cristoiu zici Alex, şi viceversa. Ambii, veterani ai luptei anticomuniste, pe deasupra...

La acest nivel de înzestrare şi realizare artistică nu se poate pune în nici un fel problema influenţelor.

Până acum, m-am referit numai la ceea ce am găsit cu privire la subsemnatul în pagina întîi (acolo unde obişnuieşte să scrie, şi mi se pare că e absolut normal, dl Ion Cristoiu) a numărului din 17 septembrie a.c. al ziarului „Evenimentul zilei". Trec acum la pagina a doua a aceluiaşi număr, fatidic pentru mine şi unde, la rubrica „*firul scurt*", nu mai puţin de zece cetăţeni şi cetăţene, cu o singură excepţie, anonimi şi anonime, îmi pun întrebări (cam ironice), mă ironizează de-a binelea, mă critică şi mai ales mă înjură, sau îmi furnizează preţioase informaţii cu privire la propria-mi biografie. Să remarc în treacăt că „Evenimentului zilei" i se adresează, în miez de noapte, telefonic, *exclusiv* cei nemulţumiţi şi indignaţi de intervenţia mea televizată. Semn că orientarea politică a ziarului - care ce-i drept, are decenţa de a nu-şi spune şi *independent* ci doar „de informaţie" - a fost corect sesizată.

Lucas Cranach cel Bătrân – Moartea lui Holofern (detaliu)

Voi încerca, în cele ce urmează, să răspund pe rând celor ce n-au putut să doarmă din cauza subsemnatului, ajuns, cum se intitulează grupajul de injurii de la p. 2, „*obsesia nopţii*" (coşmar, obsesie - ce bine se leagă lucrurile) şi care l-au găsit la post, la celălalt capăt al firului, mai mult sau mai puţin scurt, pe dl Daniel Chirea, mai mult sau mai puţin treaz. Deci: „*O anonimă* ar dori să ştie dacă domnul Valeriu Cristea este al şaptelea candidat la preşedinţie. Asta, deoarece a consumat jumătate din timpul afectat domnului Iliescu". - Vă apreciez fina ironie. Nu, nu sunt al şaptelea la preşedinţie.

„Dna. *Carmen Sămăgescu* remarcă ca dl. Valeriu Cristea a folosit în intervenţia televizată sintagma «tandem armonios». În calitatea dumnealui de critic literar, întreabă doamna Sămăgescu, nu ştie oare, ce este un pleonasm?" - Ba da, d-nă Carmen (Sămăgescu sau Sămăescu? singurul „apel" care îşi dă numele şi-l dă - sau e receptat de d-l Chirea - în două variante), ştiu ce este un pleonasm dar nu cred că *tandem armonios* constituie unul. Mai consultaţi dicţionarele şi reflectaţi, de exemplu, la perechile (tandemurile) don Quijote - Sancho Panza, ori Stan şi Bran.

„*Un anonim*, este curios să afle dacă d'. Iliescu i-a cedat o parte din timpul său de emisie dlui. Valeriu Cristea"

— Evident, da.

„*Un anonim* este indignat de faptul că Valeriu Cristea a afirmat: «Clipul Convenţiei este pentru idioţi». Dl. Cristea, jigneşte astfel, foarte mulţi oameni" - Nu jignesc deloc „foarte mulţi oameni" ci exclusiv pe idioţi, al căror număr, sper, cred e relativ mic în România. Dacă doriţi însă cu orice preţ să vă consideraţi unul dintre ei, vă priveşte.

„*Un anonim* este convins că, prin intervenţia sa, dl. Valeriu Cristea, a reuşit performanţa să-l depăşească în prostie pe Adrian Păunescu, - partea proastă, pentru dvs., d-le anonim e că dl Adrian Păunescu, de care m-am delimitat şi mă delimitez într-o serie de chestiuni, este nu numai unul din cei mai talentaţi poeţi contemporani, ci şi un om foarte inteligent. N-aţi nimerit-o. Dacă vreţi neapărat să mă jigniţi (şi asta vreţi) comparaţi-mă cu un prost autentic. Căutaţi cu atenţie în jur şi cine ştie, poate îl veţi găsi. Vă asigur că e foarte aproape de dvs.

„*Un anonim* vrea să afle cum a fost răsplătit criticul literar Valeriu Cristea, de Cotroceni, pentru reclama făcută dlui. Iliescu?" - În nici un fel. Şi nici n-am aşteptat vreo răsplată. Pentru că eu nu am făcut *reclamă*, cum ziceţi, ci mi-am exprimat *o convingere*. Ceea ce, să ştiţi, e cu totul altceva. Atât eu cât şi soţia mea trăim exclusiv din salarii şi trăim mai greu ca oricând. Dar à propos, de ce mă întrebaţi? Pe la dvs., la opoziţie, se (răs) plăteşte? Nu e pe convingeri, e pe bani (sau pe interese, privilegii etc)?

„*Un anonim* îl întreabă pe dl. Valeriu Cristea dacă ştie unde se afla dl. Coposu, în timp ce tovarăşul Iliescu îşi făcea studiile la Moscova? Tovarăşul critic, după părerea anonimului de la telefon, nu ştie nici măcar să vorbească liber. Citeşte ca un semianalfabet" - Ştiu unde a fost dl Coposu şi îl respect pentru suferinţele prin care a trecut (nu şi pentru *înveninarea* pe care aproape o simbolizează). Dar dacă ne-am apuca să-i culpabilizăm pe toţi cei care n-au fost unde a fost dl Coposu, sau pe toţi cei care au fost unde au fost dl Iliescu, unde am ajunge? În ce priveşte vorbitul, cititul, dacă sunt sau nu (semi)analfabet, a se vedea mai sus pasajul în care mă refer la scrisul, la cărţile mele. În fine, „tovarăşul critic" ţine să precizeze că nu a fost membru PCR. Dar d-ta, anonimule?

„*O anonimă* îl întreabă pe dl. Iliescu, dacă ştie că Valeriu Cristea a fost, în vechiul regim, maior de securitate" - Acestei dne. anonime i-au răspuns în numărul trecut al „Literatorului" (v. textul intitulat *Eram maior şi nu ştiam)*. Adaug: nici soţia mea nu ştie ceea ce pretinde a şti în schimb doamna cea anonimă! Dar e posibil oare să nu-şi fi dat seama dacă aş fi fost într-adevăr ceea ce dna zice că am fost? Gradul şi arma pe care mi le atribuie cu atâta generozitate s-ar fi reflectat în bugetul familiei, în programul meu zilnic, în repetatele absenţe de la domiciliu (căci ar fi fost musai, nu-i aşa, să plec în misiuni secrete)... Şi ar mai fi un argument: argumentul cizmelor, fala oricărui maior; cum de n-au fost ele atâţia ani de nimeni remarcate, dintre ai mei, cum de nimeni dintre ei nu s-a împiedicat de ele? Căci nimeni n-a văzut vreodată la noi în casă măcar o pereche. Iar dacă cizme nu-s, nimic nu stă în picioare şi totul e ceea ce e: o abjectă calomnie. N-am fost niciodată, nici un fel de maior; nici în copilărie, ca d-l Goe!

„*O anonimă* este indignată de atitudinea dlui. Valeriu Cristea, care jigneşte fără pic de ruşine Convenţia Democratică «şi pe noi toţi» - Cât de încăpător este acest „*noi toţi*" cu care vă lăudaţi ne-au arătat-o alegerile de la 27 septembrie.

„*Un anonim* este dezgustat, deoarece au ajuns să ne insulte si «căţeii de pază ai lui Iliescu», respectiv Valeriu Cristea." - E dreptul dvs. să fiţi „dezgustat". Să vă spun sincer şi eu sunt. Atenţie, totuşi, la acordul gramatical.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

AMINTIRI DEGHIZATE

OV. S CROHMĂLNICEANU

CRAMBE REPETITA

Ceea ce se bagă îndată de seamă la Zaharia Stancu şi face lesnicioasă pastişa e repetiţia stăruitoare, maniacală a câte unui cuvânt. „Să fi mâncat miere... spune naratorul în **Desculţ**. Şi adaugă: „N-avem miere... N-au ei miere pe la casele lor. Miere au acriturile şi chiaburii - alde Agara, alde Ulmaz, alde Naidin. Nu numai miere au. Au de toate, cât le trebuie şi cât nu le trebuie“. Şi ceva mai încolo: „Din când în când, nenea Sandu se supără. Ia o bâtă şi bate salcâmii. Sunt sute de salcâmi în aria lor, salcâmi mai tineri, salcâmi mai bătrâni. Fiecare salcâm are coaja zdrelită. Nenea Sandu bate salcâmii de-i snopeşte. Salcâmii nu se supără. Salcâmii n-au glas. Salcâmii n-au nici ochi să plângă. Leapădă frunze. Cresc alte frunze în loc“... Alte zeci de exemple se pot da cu duiumul. Întrebarea este ce efect stilistic dobândeşte această repetiţie?

Când am scris întâia oară despre **Desculţ**, la apariţia romanului, în 1948, felul cum apasă povestitorul pe anumite cuvinte mi s-a părut un semn al autenticităţii cu care Zaharia Stancu fixează o mefientă caracteristică ţărănească. Ar funcţiona aici o teamă ca nu cumva lucrurile relatate să-i aducă cine ştie ce belea vorbitorului. Prin urmare, el îşi cântăreşte bine afirmaţiile, procedează la o precizare a lor, întăreşte spusele, repetându-le. Cred că nu greşim, dar funcţia stilistică a acestor reiterări verbale ale lui Stancu era mai largă, am observat ulterior.

Mie, îmi plăcuse foarte mult **Desculţ** şi salutasem apariţia cărţii în trei foiletoane din **Contemporanul**. Cred şi acum că e un roman original şi reuşit, aşa cum arătase şi la început şi nu după diversele „completări“, „dezvoltări“ şi „continuări“ păgubitoare pe care i le-a adus mai târziu autorul. Marin Preda vorbea urât de carte. Îl supăra imaginea troglodită a satului românesc de acolo. „Unde s-au văzut la noi oameni cu botniţă?“, îmi spunea furios. Era indignat mai ales de un amănunt, pe care-l invoca mereu drept argument decisiv. Stancu povesteşte că fiind băiat de prăvălie la nu mai ştiu ce patron hapsân, când îi aducea acestuia cafeaua, sorbea din ea câteva înghiţituri şi reconstituia apoi caimacul cu un scuipat gros. „O adevărată scârboşenie“, califica Marin gestul. „Cine face aşa ceva e un linge blide“. Am căutat în roman actul acesta de vindictă socială, cam dezgustătoare, e drept. Nu l-am găsit, dar consider că am păstrat în bibliotecă o ediţie, a patra, din **Desculţ** şi Stancu a tot „îmbunătăţit“ cartea până a stricat-o. Poate îi ajunseseră la ureche vorbele lui Marin şi a scos povestea cu scuipatul. Sau a cules-o Moromete de altundeva? N-am avut răbdarea, scriind acestea, să fac în prealabil o întreagă investigare[1]. Oricum, învinuirea este extraliterară. În romanul lui Zaharia Stancu satele din Câmpia Dunării arată, nu neg, ca nişte aşezări nefericite de „peoni“ jigăriţi şi flămânzi, cum se întâlnesc prin filmele neorealiste sud-americane. Dar e o viziune artistică şi, câtă vreme are coerenţă estetică, îşi câştigă dreptul ei la existenţă în câmpul ficţiunii. Pe exemplarul meu din 1952, găsesc următoarea dedicaţie: „Tovarăşului Ov.S.Crohmălniceanu, aceste pagini despre care au zece ani în urmă a avut multe cuvinte bune, cu preţuirea lui Zaharia Stancu“. Nu aceeaşi fusese opinia lui la Congresul Scriitorilor din 1956. Atunci mă atacase public foarte violent, pentru că aş fi arătat prea puţină preţuire romanului **Desculţ** în timp ce el „umblă în sandale de aur prin lume“. Răceala mea faţă de o operă contemporană românească era - dădea să se înţeleagă vorbitorul - o expresie a cosmopolitismului pentru care fusesem criticat cu nu mult înainte. Reproşul acesta m-a indignat; pe lângă că era absolut nedrept, dar şi semăna de la o poştă a delaţiune. Mi-am ieşit din fire şi am ripostat cu vehemenţă. Îi aminteam lui Stancu că tratasem romanul drept un eveniment literar, îi acordasem o maximă atenţie şi a deforma atât de neruşinat adevărul învăţase probabil din fiţuicile unde-şi făcuse şcoala gazetărească. A ieşit mare scandal. Reprezentantul Comitetului Central, trimis să aibă grijă de buna desfăşurare a Congresului, m-a mustrat cu asprime. Cum îmi permisesem să pomenesc în spirit infamant de trecutul jurnalistic al lui Stancu, dând astfel apă la moară „duşmanilor noştri“, care-l calomniază? Pe scurt, îmi cerea să retractez afirmaţia respectivă. Am căutat eu să explic că mă apărasem de o agresiune nemotivată şi nu spusesem nimic neadevărat, dar vorbeam la pereţi. Răspunsul invariabil era: „De la d-ta se aşteaptă să ai mai multă înţelegere politică!“ În fine, am trimis un bilet prezidiului. Nu voiam deloc să-l ofensez pe scriitorul Zaharia Stancu căruia îi admir talentul şi retrag, prin urmare, acele cuvinte ale mele susceptibile a-i aduce vreo jignire. Mi-a fost, când s-a citit textul, grozav de ruşine. Cedasem unei raţiuni pe care aveam să o aud apoi invocată mereu spre a justifica compromisurile cele mai întristătoare.

Mai ruşinat am fost însă peste câteva săptămâni cu ocazia unei vizite în Ungaria. Spiritele erau agitate, nu după mult timp avea să izbucnească revoluţia maghiară. Un reprezentant al Uniunii Scriitorilor, venit să mă primească, m-a întrebat nedumerit, chiar pe aeroport, ce se întâmplase la Congresul nostru? Ştia româneşte, urmărise dezbaterile şi-l mira că ne certăm între noi, tocmai acum... „E o chestie de principiu, am încercat eu să-i lămuresc motivul ciorovăielii publice. Sunt unii scriitori care doresc să facă din critici agenţii lor publicitari. Urmăresc practic să sustragă producţia literară judecăţii de valoare, să o transforme într-o industrie cât mai rentabilă“. Interlocutorul meu maghiar asculta fără convingere cuvintele mele. „Ştiţi - m-a întrerupt - aici se spune că a fost o gâlceavă între chiaburi!“ Abia după ce avea să se petreacă la Budapesta în toamna anului, aveam să realizez justeţea amară a remarcii lui.

[1] Descopăr acum că amănuntul există. Dar se află în **Rădăcinile sunt amare**.

GRIGORE HAGIU poetul „fărădemarginei”

Desen de Vasile Gorduz

Grigore Hagiu este, în contextul poeziei româneşti de azi, *un destin*.

Or, destinul presupune nu doar împlinire desăvârşită, ci şi curmare fatală a drumului sau, cum ar spune chiar poetul, împietrire a păsării, „o curgere de pasăre împietrită“.

Dacă ne gândim şi la moartea sa năprasnică, putem spune că el a rămas a proiecţie de vis neîmplinit, o promisiune amânată, mastodontul sortit să rămână cerb.

Nichita Stănescu însuşi îl cita primul pe lista iconoclaştilor înarmaţi cu lănci suave şi porniţi să lupte cu morile reale, ruginite şi măcinând aerul epocii, lipsit de oxigen. A fost, conform sugestivului contur de portret stănescian, unul dintre primii care a sfărâmat letargia formelor fixe, seducându-ne cu lumina însoţitoare a înţelesului cuvintelor. „Bărbat de o eleganţă interioară maximă, simpla apariţie a lui Grigore printre noi a dat şi dă coif poeziei. Mastodont din viitor, încă cerb, ne cutreieră metafora, iar prin inimă, cu precădere, auricolele“ (*Fiziologia poeziei*, Bucureşti, 1990, p. 444).

„Încă cerb“, cerb care nu s-a realizat pe deplin, ca să devină mastodontul, Grigore Hagiu a fost acela care a dat „coif“, adică personalitate poeziei româneşti.

Marca tragică a destinului său (mă gândesc, spunând acest lucru, şi la acceptarea jurnalismului impus de epocă) l-a fixat într-o poziţie intermediară între postura de cerb şi aceea de mastodont. El a încremenit între mişcare şi nemişcare, adică în punctul în care frumosul firav e rănit de moarte, după cum sună un vers celebru al său.

Demersul lui Grigore Hagiu este nu doar unul revoluţionar, de sfărâmare a letargiei formelor fixe, ci de revivificare a straturilor ei scufundate zilnic în somn. Cerbul mângâia familiar cu fruntea trunchiul teilor milenari, al stejarilor seculari şi frasinilor tineri, readucându-le freamătul în actualitate. Împreună cu întreaga sa generaţie şaptezecistă, Grigore Hagiu a provocat prezentul viu al poeziei, legându-l organic de trecutul ei viu.

Nu ruptura, nu raţiunea polemică au fost programul acestei generaţii, ci armonizarea cu marile valori ale predecesorilor. Prin generalizarea valorii estetice, prin lărgirea şi diversificarea sferei de inspiraţie şi a modalităţilor de expresie, prin valorificarea mitului, a poeziei de viziune şi meditaţie, prin situarea eului liric în prim plan, prin contactul cu valorile poetice autentice ale secolului nostru (faptul era remarcat şi de Nichita Stănescu), poeţii şaptezecişti se constituiau într-o generaţie-umbrelă, care unea, încuraja şi stimula împlinirea unor personalităţi ca A.E. Baconsky, Aurel Rău, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Tudor George, Leonid Dimov, Gellu Naum, ca Zaharia Stancu, Marin Preda, Fănuş Neagu, Teodor Mazilu, Ion Băieşu, Al. Ivasiuc, Nicolae Breban.

Este generaţia care pune în mişcare însăşi *fărădemarginea noastră* (expresia este din poezia *Setea de unul* a lui Grigore Hagiu) între cei doi poli dialectici: „spaima de număr multiplu“ şi „setea de unul“; este generaţia care pune în faţa eului şi a realului numeroase oglinzi, oglinzi paralele, şi aceste reflectări şi răsfrângeri întrepuse relevă prezenţa foşnitoare a vieţii ca şi prezenţa mută a morţii, abisul nefiinţei alunecând şi pierind chiar în eul contemplator. Nu întâmplător eminescianul „Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată“ este reluat de Grigore Hagiu într-un memento existenţialist al împietririi când partea nemuritoare a fiinţei depăşeşte efectiv ceea ce este muritor, supus trecerii: „Învaţă-te din timp cu moartea,/ ea e oprirea noastră cea mai bruscă/ şi cea mai împietrită/ când trupul ţi-l întrece prima oară/ şi fără-ntoarcere/ tot ce a fost nemuritor în tine...“

Conştiinţa de sine a poeziei româneşti este reactualizată de generaţia-umbrelă şi pusă pe temeiurile purificării şi reîntrării pe albia fiinţei, care provoacă interogaţia, neliniştea metafizică, îngrijorarea sau, într-un cuvânt mai prozastic, problematizarea.

Elegantul cerb, care este Grigore Hagiu, adulmecă cu nările larg deschise aceste limanuri alternante ale certului şi incertului; în ochii săi apare adeseori prăpastia măcinătoare şi devoratoare.

El procedează compensativ: face ca parfumurile să se înmulţească, să fie exalate în efluvii de flori; caută să-şi îngroape tot somnul în mireasma florii nenăscute a teiului sfânt, să readucă umbra înflorită a salcâmului în pragul casei, să proiecteze totul în umbra creierului gândind ce se lasă pe lume, să agite ploile cu potop de fulgere ca să izbucnească curând, să se sprijine cât mai mult pe pomii înfloriţi ca să pornească în amurg cu ei în spinare, să inhaleze dulci guri de aer din univers.

Mai mult decât atât: cerbul este un înfiinţător de univers primordial, populat de şerpi hipnotici, de miros de lapte matern şi de zei ce fac noaptea dragoste. E un univers al gravidităţii şi gravităţii, al unui proces germinativ intens, care cufundă sămânţa în sămânţă, într-o sămânţă vastă, care atinge extrema senzualismului şi hybrisul dorului. E universul privirii originare blagiene, în care stăpân mai este zeul Pan.

Poetul-cerb nu face altceva decât să umple această lume a primordiilor cu valori şi cu fiinţă, proiectând visuri în visuri, fantome, himere, comete de cuvinte, sfere gravide, geruri cosmice, lumini pulverizate în umbre, gravidităţi ce îmbătrânesc: „... dar tot ca atunci şi acum se repetă/ adâncul ce se umple cu zgomote de roţi/ de chipuri îmbinate/ menit să ne disloce/ poate să pună-n mişcare fărădemarginea noastră“. Cuvintele înseşi se proiectează, transfigurate şi pline de tăceri şi goluri, în necuvinte, în „nemărginire“, „număpovestire“ şi „număvisare“.

Grigore Hagiu – iconoclastul a reuşit să ne impună, astfel, icoana vie a unui univers sfâşiat de static şi mişcare, de margini şi de fărădemargine.

Mihai CIMPOI

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Teohar MIHAHAŞ

ÎNTOARCEREA

Mă întorceam în pământurile natale, după 40 de ani de rătăciri. Aveam, la plecare, 15 ani şi, mânat de sărăcie, dar şi de un impuls odiseic de a mă tot duce, de a cunoaşte lumea, de a mă confrunta cu ea, precum şi de o sete de provocare, cucerire şi afirmare în faţa ei şi a oamenilor, de o dorinţă amarnică de a mă reîntoarce împlinit, om învăţat şi bogat, ca să se uite atunci toate fetele cu jind la mine, şi nu ca în anii primei mele tinereţi sărmane, doar unele, foarte puţine la număr, sărace şi urâte, (dar nu chiar urâte) am luat-o din loc.

Fluieram înaripat un fel de wanderlied, sfidând chiar disperarea fără margini a mamei care, rămasă acolo, peste piatra de la rîul Murgani, vedea şi simţea limpede că n-are să mă mai vază. Eu însă nu vedeam şi nu simţeam altceva decât drumul meu spre viitor şi elanul lansării asupra lui.

Plecare voioasă, solară, răsunătoare pe dinlăuntru ca un fel de marş triumfal... iar acum, întoarcerea se arăta sumbră, podidită de neguri, cu noduri în grumaz, de plumb, şi moliciuni pe la genunchi şi glezne, cu zăbranic greu peste inimă, peste ochi, peste amintirea toată. Nu înaintam, ci parcă mă târam după mine, târând în acelaşi timp tot pământul din care m-am zămislit cândva, pământul copilăriei şi al tinereţii, al întregului lanţ de înaintaşi de până la mine, cu toată stihia lor ceţoasă, cu munţii, cu apele şi toate celelalte elemente ale naturii cuprinse în graniţele Tanarei, locul în care mi-a fost dat să văd lumina soarelui.

Până a nu atinge limita hotarelor ei mă simţeam un fel de turist... Locurile îmi păreau oarecum familiare, cu toate că în mine războia la răstimpuri emoţia unei afinităţi, unele chemări nălucitoare şi nişte aduceri aminte vagi, dar pe măsură ce mă apropiam de pământurile Tanarei simţeam că se surpă în mine rând pe rând nişte ziduri, deschizând înaintea mea perspective semiramice, tremurătoare până la cer din adâncurile ultime ale sufletului şi memoriei. Tremuram şi-mi venea să cânt în surdină un cântec trist, de litanie, şi deveneam, pe nesimţite, cu întreagă creatura mea, singură la acea oră, o înalt învăluitoare litanie. Tristeţea cu tristeţe se vindecă.

Când am trecut peste primul prag al hotarelor, brusc, am izbucnit într-un răsunet de orgă. Eram o catedrală, iar catedrala aceea era pământul meu zămislitor, cu munţii, cu apele, cerul şi toate celelalte ale sale mistere.

Mă uitam în jurul meu cu grijă, ca nu cumva să deranjez pacea celorlalţi călători din microbuz, cu acele armonii ce-mi sunau numai mie.

Dar oamenii priveau înainte, închişi în rosturile lor; numai unul mărunt şi cu priviri scotocitoare-mprejur, care stătea în picioare - alături de un altul, tot în picioare, dar înalt, mai tânăr, cu barbă albastră, ochii verzi şi gropiţă de Caius Iulius în mijlocul bărbiei, superb răsucită înspre buze - mă spiona cu atenţie, necontenit.

Mi-am revenit din înluminata aceea liturghie a reântâlnirii cu mine însumi, cu pământurile mumă, când l-am auzit spunându-i celuilalt : „Ăsta este Haru al lui Madara ... El este, mi-l aduc bine aminte.

– Nu ştiu ... Nu-l cunosc. Eu eram mic când a plecat. Nu mi-l aduc aminte..., a răspuns sec celălalt.

– El este. Mă duc să-l agrăesc. Sigur, el este, Haru Madara.

De unde până atunci inima mea era o catedrală aprinsă, inundată de răsunetele orgii. acum s-a făcut dintr-o dată mică. Nu doream să fiu recunoscut. Mă gândeam să intru în comună ca orice călător, să trag la hotel, să mă prefac că nu cunosc limba astecilor, să mă duc la locurile dragi inimii mele, să mă tăvălesc acolo amarnic, în pustia lor îmbălsămată, sub cerul smălţuit cu albastru biblic, gol, să plâng, să mă tânguiesc, să mă căiesc, să urlu de durerea bucuriei regăsirii şi de jalea de-a nu putea reînvia ceea ce a fost cândva, să las să-mi cadă lacrimile peste locul de la izvorul apelor, să las să se oglindească-n ochii mei stelele nopţii, tremurător luminoase precum lacrimile mele, să apuc în gură smocuri de iarbă cu pământ cu tot şi să le mestec mistuindu-le în mine până la euharistie, la voluptatea erotică; să-mi chem din moarte câinii Semo şi Daveli, să-mi strig soţii de prin coclauri, să-mi ademenesc iubitele... să rechem spaimele şi vedeniile singurătăţii de atunci ale copilului şi tânărului solitar ale priveliştilor fabuloase ale unei lumi sălbatice prin vraja ei, ca de o altă planetă, din altă ordine astrală, apoi să mă retrag din nou, noaptea, pe furiş, pe drumurile pe care m-am retras acum 40 de ani, dar nu fluierând un wanderlied ca atunci, ci acoperit de doliul mulţumirii de a-mi fi atins şi împlinit o puternică, veche dorinţă: aceea de a mă revedea în empireul natal.

Lucas Cranach ce Bătrân - Sfântul Ieronim

– Dumneata nu eşti Haru Madara?

– ..., am ridicat eu din umeri ca şi cum nu aş fi înţeles ce-mi spunea.

– Nu-ţi aminteşti când făceam steaua şi colindam prin noaptea de Crăciun ?

– ..., ridic eu şi mai apăsat din umeri.

– Nu ne spuneai tu poezii frumoase şi alte multe poveşti din cărţi, şi noi, împrejurul tău, te ascultam ca la biserică..., apoi te-ai dus şi te-am pierdut.

– ..., am ridicat eu din nou din umeri, ţinându-i aşa ridicaţi mult timp a bunăvoinţă, dar totodată invitându-l amabil să-mi dea pace, căci nu pricepeam, vezi Doamne, ce-mi spunea.

Omul s-a retras veştejit la locul său, insinuând din colţul buzelor care, fie că ar fi vrut să plângă, fie să mă dojenească, ştiind el bine că eu sunt acela şi nimeni altul. Că nu-l înşală mintea, dar că ... eu ...

Ca un cuţit a intrat în inima mea, cu tăiş rece, ultima vorbă pe care a adresat-o celui de lângă el, după ce s-a îndepărtat de mine. „El este!" Apoi a tăcut mâc până ce am ajuns la destinaţie, mişcând întruna din buze nervos, ca şi cum ar fi vrut să-şi oprească o emoţie de jignire sau de-a plânge.

Am ajuns. Pe întreg parcursul, de la intrarea în hotarele ei şi până ce am coborât, în centru, murmure în toate culorile spectrului solar, ca o invazie lină de feline, de ceaţă cu înfăţişări de panteră, veneau înspre mine, îmi dădeau târcoale, se strecurau în sufletul şi sângele meu, iar acolo avea loc un sărut magic, euharistic, între mine şi locurile toate pe care le-am călcat cândva, trezite în memoria mea acum; între acele locuri amintite şi cele aievea stătătoare, acolo unde le-a aşezat creaţiunea.

Am coborât şi, ca orice călător străin, am tras la un hotel din chiar la dreapta staţiei de oprire a microbuzului.

Înfiorat, timid şi fericit, am aruncat o privire de jur-împrejur... Dezamăgire: lucrurile toate mi se arătau mult mai mici de cum le vedeau ochii mei în vârsta copilăriei, distanţele mai scurte, munţii cei mari de la apus care mi se păreau atunci cât Himalaia de mari şi de înalţi, acuma nu depăşeau cota de 2.500 de metri altitudine şi, de unde altădată credeam că trebuie să mor întâi şi-apoi să-i pot urca, ori să mă prefac în vultur ca să mă pot înălţa pe vârful Toaca, acum mi se păreau că-i pot urca uşor, fluierând, în numai câteva ceasuri de mers.

Tina era stăpâna micului hotel, format din trei camere, una în care locuia ea şi celelalte două pe care le închiria la trecători. Era aproape de vârsta mea, dar apa, aerul şi duhul pământului, ca şi felul firesc, liber de viaţă au păstrat-o tânără, mult mai tânără decât vârsta ce o avea, plină fără să fie multă şi cu freamăt cald întrânsa, cutremurată întruna în surdină de un fel de neastâmpăr propriu femeilor păstrate în sihăstrie, cu obrajii albi, irizaţi uşor cu roz şi cu un întuneric aprig mişcător în adâncul ochilor mari, împresuraţi dureros de o zare surâzătoare, albă, desenată parcă de un artist a cărui mână n-a atins niciodată trupul de femeie.

Privea de sub sprâncenele dese la tine, dar această ţinere la distanţă te chema înspre ea cu şi mai multă înverşunare, iar la gândul că ai fi putut s-o cuprinzi în braţele tale şi s-o săruţi, ţi se părea că începi să răsuni din toate tăriile şi ponoarele din tine înspre ea.

Ne-am privit ca într-o întâlnire ce-a avut loc după o foarte îndelungată aşteptare. Am stat unul înaintea celuilalt ca două strigăte, în două oglinzi, ca două teribile semne de mirare, două torţe gata să se stingă una-n cealaltă ... dar n-am scos nici unul nici un cuvânt. Parcă de ieri nu ne văzuserăm, atât de firească ne-a fost dorinţa la amândoi de a ne reîntâlni, dorinţă care era aievea cu aceea din clipa când ni s-au întâlnit pentru prima oară ochii - în urmă cu peste treizeci de ani.

Ca omul din biblie, cel care-a fugit fără să se uite înapoi dinaintea focului de pucioasă arătat în faţa porţilor, aşa am fugit eu din faţa acelei femei preschimbată-n torţă, ca alungat de-o vină de neiertat.

Parcă ar fi vrut să mă blesteme. Aşa îmi spunea trupul de pe oasele mele, sângele care îl asalta în tumult.

Am coborât treptele grăbit ca un urmărit de o vindictă, de o erinie şi-am intrat în sala de jos, în cafenea.

Cafeneaua era plină de oameni tineri, de fum şi rumoare. Tinerii vorbeau o altă limbă decât aceea a astecilor velhi. Aceasta m-a durut şi-aş fi urlat cu jale mare la ei, ca profetul, dacă nu m-ar fi ţintit locului un om cam de aceeaşi vârstă cu mine, negricios şi balaoacheş, ce sta singur în picioare, între mese, aşteptând parcă ceva. S-a îndreptat spre mine încet - parcă în complicitate cu gândul meu de a rămâne necunoscut - s-a apropiat, a desfăcut cuviincios braţele, a dilatat şi mai mari ochii, ne-am îmbrăţişat, ne-am privit lung unul pe celălalt, şi el, strângându-mă din nou cu grijă la pieptul său, mi-a şoptit în taină: „În sfârşit ai venit! Dragul nostru".

Tinerii de la masă au stat în loc o scurtă vreme, amuzându-se cam batjocoritor la vederea străinului care se îmbrăţişa cu un ţigan, apoi şi-au reluat jocul de table sau cărţi, sorbind câte un picur din păhărelele cu băutură tare ce stătea înaintea lor pe mesele de joc, vorbind mult şi alandala, pe multiple irmosuri şi timbre vocale, într-o limbă asemănătoare cu a păsărilor şi-a şerpilor, mult deosebită de cea a velhilor asteci, care de la împăraţii cei mari ai Râmului o primiseră.

– Aşteaptă-mă numai puţin, a reluat aproape în şoaptă prietenul, că mă întorc numaidecât.

A ieşit la repezeală. Eu m-am aşezat la o masă şi am cerut cafegiului, mai mult prin semne, într-o limbă străină şi de a velhilor, dar şi de cea care se vorbea în cafenea, să-mi aducă un degetar de rachiu amar şi tare foarte.

L-am dat pe gât. Am cerut al doilea. L-am aruncat în amarul din mine şi pe acesta, spre uimirea atât a hangiului, cât şi a soţiei lui care se minuna şi se întreba în sinea ei, de după tejghea, că cine putea fi omul străin, care... nu părea să fie chiar străin, ba, ştiu eu...? mai ştii...? dar şi a tinerilor gâlcevitori de la mese.

Mirarea a devenit însă extază, uimire împietrită, când întorcându-se ţiganul, cu clarinetul la subsuoară şi aşezându-se cu sfială pe scaunul de lângă mine, unde n-a purces a zice din întunecatul suflător cum niciodată până atunci, nici la nunţi, nici la vreo nedee, vechi şi răscolitoare cântece care făceau să se mişte-n somnul lor şi pietrele de la Misir, să se oprească din mersul lor blestemat apele, să lăcrimeze înfioraţi munţii cei cărunţi, să tremure plaiurile şi singurătăţile toate, călcate cândva de turmele mari de oi, albe şi negre, de haiduci şi de alte fantasme.

Ţiganul îmi cunoştea întreaga poveste a sângelui, de la cel mai îndepărtat străbun până la insul ce sta acum înaintea lui, cu toate rănile deschise crepuscular spre misteriosul instrument băsnitor. Şi cânta, şi iarăşi cânta, trecând de la un basm la altul, de la un cântec la altul, ba de nuntă amară, ba de moarte înaltă, ba despre haiducii cei de demult, ba de frumuseţea dureroasă a femeilor din partea locului, ori despre pustia sufletului omului înstrăinat, sau despre singurătatea hotarelor Tanarei rămase după războiul cu străinii sau cel dintre ei, pustii de oameni, turme, herghelii şi alte lucrări omenşti.

Iar ţiganul nu mai contenea, cânta înainte, lacrimile curgându-i din ochii mari peste trupul întunecat al clarinetului, iar ale mele peste faţa albă ca de var. Şi mi-a cântat toate cântecele pe care le cânta tatăl său tatălui meu altădată.

Uimirea celor din jur era cu atât mai mare cu cât acel ţigan trimis de cine ştie cine în calea mea în seara aceea, poate de duhul mamei, al fetei părăsite, al locurilor rămase pustii ... mai ştii! - care cerea sume enorme de parale atunci când era poftit să cânte la mese de ospăţ, căci era cel mai vestit cântăreţ din părţile locului, acum cânta unui necunoscut pe degeaba, şi cu câtă anume evlavioasă patimă !

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Dar vraja a fost curmată brusc. Uşa cafenelei, izbită ca de-un vânt orb, s-a deschis izbindu-se în lături, iar între uşiori a apărut o femeie de către optzeci de ani, voinică şi spătoasă încă, dar niţel adusă din umeri, cu faţa ceţoasă, iar părul şi ochii cenuşii, cu vâlvătaie de foc în adâncul lor, a înaintat ameninţător de-a dreptul spre mine, şi-a încrucişat braţele peste piept, m-a fixat lung, pedepsitor, cu ochii aceia tulburi licăritori şi m-a apostrofat, spre şi mai marea uimire a celor din jur, pe limba velhă:

– Nu ţi-e ruşine ţie? Eu n-am casă unde să te primesc de-a trebuit să tragi la străini ? La Hotel !? Să râdă mâine oamenii din comună de mine că mi-a venit nepotul şi a dormit la alţii? Aşa?!... Repede bagajele şi acasă! Ia te uită la el, om înşcolit ce se ţine! Repede! Repede!

Omul acela mărunţel, care mă agrăise cu atâta drag în autobuz iar eu l-am refuzat, se răzbuna. Iar despre mătuşa Eftimia, oamenii din părţile locului ziceau că este măghistră.

M-am ridicat în grabă mare şi m-am supus celor poruncite de mătuşa mea, sora tatei, singura în viaţă dintre cei şapte fraţi, trei fete şi patru băieţi, cea care, în tinereţea ei, atunci când deretica prin casă, ori săpa la ogor, ori prăşea, ori mergea după oi, căci ştia să fie şi păcurar şi fur, cânta atâta de puternic, încât vuiau şi satul şi pădurile şi adâncurile toate. Lumea spunea că nici acuma nu se lasă mai prejos, căci smulge de la pământ cea mai grea sarcină de lemne pentru foc şi le cară acasă, după ce toată ziua a lucrat pământul, drum de zece leghi, dinspre Bradu-Saeru, dinspre Cârciliuri, dinspre Climări, de la Ferigi ori de la Leurdă, de la Buluvardu sau de la Viloni, unde se află biserica St-Mărie, cea făcătoare de minuni după credinţa ei nestrămutată.

Când am intrat în camera de sus ca să-mi iau bagajele, la căpătâiul patului - ca la căpătâiul unui mort frumos - străjuită de lumina palidă pâlpâitoare a lămpii cu petrol, Tina, îmbrăcată-n alb, ca pentru nuntă - cea de atâta amar de vreme dorită - cu faţa albă şi braţele de-a lungul trupului, albe şi ele, stătea nemişcată ca o statuă, ca un spectru, ca un teribil semn grafic al chemării, şi aştepta ...

M-am uitat la ea. Am plecat capul cu dureroasă vinovăţie. Apoi mi se pare că am îngenunchiat şi i-am cuprins gleznele, suind ca şarpele nopţii peste coapse, până sus, peste sâni, apoi, am cuprins-o ...

– Blestematule! a îngăimat ea cu mare şi adânc întuneric în glas.

M-am desprins ca fulgerat şi am dat buzna afară peste trepte precum nelegiuitul de la locul săvârşirii crimei. Mătuşa mea, Eftimia, aştepta neliniştită, bănuitoare afară.

M-a omenit cu tot ce avea mai de preţ în cămăra ei, m-a îndemnat să mă îmbăiez, în care timp ea s-a rugat la icoana lui Sânt-Dumitru, cu licăr de candelă înainte, a aşternut albituri mirosind a cenuşi spălate, peste pat, m-a acoperit cu cerga făcută de mâinile ei când era fată aprigă, s-a aşezat pe marginea patului, a cărui lemnărie mirosea a brad stingher, şi mi-a tot povestit până târziu după miezul nopţii, când au luminat la fereastră zăpezile.

– La scurt timp după ce te-ai dus, a murit maică-ta, sărmana... după o suferinţă crâncenă, îndelungată. Ar fi scăpat mai uşor, dar inima i-a fost duşmancă... n-a lăsat-o să moară, ci a chinuit-o. Gurile rele ziceau cu pizmă că are inimă de strigoaică şi de aceea nu moare; că are de răscumpărat păcate grele. Iar după mine, cel mai greu dintre păcatele mamei a fost frumuseţea ei râvnită de toţi bărbaţii şi pizmuită de toate femeile. A plătit-o ... A închis ochii cu gândul la tine închizând acolo, ca o ultimă mângâiere imaginea chipului tău. Nu ştii cât de mult te-a iubit! Îmi treceam cu mâneca peste ochi ... „Ce, te supără cumva lumina lămpii ...? Iaca, am s-o sting."

La moarte, când s-o prohodim, n-ai putut să arunci un ban măcar pe jos, atâta amar de lume se strânsese. M-am aşezat lângă sicriu şi i-am cântat toate cântecele câte i-au fost dragi în viaţă şi pe care şi ea le cânta, toate bocetele care le-am învăţat de la mama şi de la bunica mea, i-am cântat toate cântecele de nuntă ca atunci când ar fi fost soacră mare la nunta ta, iar lumea stătea ca de stană, ca o singură lespede uriaşă şi plângea înlăuntrul ei cu tăcere mare.

Tatăl tău - prăpăditul de frate-meu, nici n-a venit măcar la înmormântare, s-o vadă ..., aşa cum nici la moartea celor două fete, surorile tale, n-a venit.

„Morţii cu morţii, viii cu viii", spunea în fălul său diavolesc. Dar nu era om rău la suflet. Oamenii de prin părţile unde lucra ca păcurar spun că umbla după oi şi tânguia mereu cu vocea sau din fluier după frumoasa şi vrednica lui stăpână, după cele două fete prăpădite de oftică în timpul foametei celei mari din vremea războiului.

Umbla cu mâna dreaptă legată de după gât, căci îl muşcase o năpârcă, legată cu o sfoară tare şi din sus de cot, după ce a ars cu jar locul de unde ,muşcase satanaelica târâtoare, ca să nu ajungă veninul la inimă, dar mâna tot umflată şi vânătă se arăta şi se scurgeau dintr-însa lent, zemuri cu puroi, iar el umbla cu ea aşa umflată şi legată, şi bocea cu frumoase cîntece, de unul singur, în pustie. Când mulgea oile şi picurau în găleata cu lapte din zemurile acelea galbene, spunea râzând: „asta face bine domnilor la rânză".

Târziu, după ce trecuse şi războiul şi bătaia dintre fraţi, a murit şi el. Nimeni nu ştie unde. Cică simţindu-şi el moartea aproape, zice lumea, şi având bani strânşi şi puşi deoparte pentru această întâmplare din viaţa oamenilor, s-a retras într-un spital - care şi unde anume nimeni nu ştie - şi a sfârşit acolo, azvârlit într-o groapă fără nici un semn pe ea.

„Cine îmi datorează mie ceva? Nimeni ... Nimeni nu are nici un fel de îndatorire faţă de mine ... Eu n-am făcut nimănui nici un bine". Aşa spunea, şi s-a ascuns să moară singur. Nici eu şi nici sora ta care trăieşte nu l-am putut vedea înainte de-a muri. – „Ce-mi datoraţi voi mie?!" aşa ar fi zis, căci aşa gândea. Dar nu era om rău ... „Fratele meu! fratele meu"! a pornit a se căina mătuşa Eftimia.

După moartea maică-ti, fetele, sărmanele, nu mai dormeau în casă, de frică să nu vină la ele peste noapte strigoii, strigoiul mamei, ci afară, sub streaşina casei, ca drept pe pământ, - căci ziceau ele că-n aşternuturile casei mai stăruie duhuri necurate, ale morţii şi slujitorilor ei - bătute de ploi şi vânturi, cu picioarele-n noroi, iar capul pe jgheabul de scurgere a ploii.

M-am dus, le-am luat şi le-am dus la mine. Iar într-o noapte, a intrat în casa pustie om străin - dar nu tocmai străin ... - împreună cu o străină - nu tocmai străină nici ea - şi-au scos din dulapuri, cămară, chelare şi lăzi de zestre tot ce se afla de preţ acolo : straie scumpe, făcute de mâna ei, - cine nu cunoaşte aici măiestria mâinilor ei! - salbe de la bunici primite-n dar, icoane, şi până şi sacul cu niţică făină de porumb, şi burduful cu niţică brânză, câtă mai era, şi biata sticlă cu untdelemn pentru candelă - căci pentru gătit foloseau seu topit - bată-i mânia lui Hristos să-i bată! Toată lumea bănuia cine anume au fost furii, străinii, căci mulţi dintre ei zăriseră lumină-n casa fetelor, dar şi-n odăile dealături, în care locuia celălalt frate al meu, unchiu-tu... cu familia sa. „Mitre, ziceau oamenii, fratele şi cu pacostea aceea a lui tuciurie, fata lui Fufa, ţi-au smintit casa în noaptea aceea. Oricât de hain ar fi un tâlhar, el nu e în stare să facă o atare mişelie, decât doar cineva foarte apropiat... Dacă la ei era lumină... furii văzând aceasta, n-ar fi cutezat să intre, iar dacă, totuşi ar fi cutezat să intre, nu se poate crede că fratele să nu fi auzit mişcarea din camerele dealături. El a fost. Fratele! Cheamă-l în judecată. Îţi venim de martori..." Ştii ce-a răspuns atunci prăpăditul de taică-tu ?... „Decât să mă duc la judecată cu fratele meu, mai bine îi dau şi casa. S-o ieie! A lui să fie!" Aşa a zis.

Nu avea credinţă în Dumnezeu - de aceea a şi murit singur şi părăsit - dar ura mârşăvia cu înverşunare dumnezeiască. Bunul şi sărmanul meu frate, Dumnezeu să-l ierte!

– Dar... cu Tina asta ... care ţine hotelul... ce-i cu ea? N-are soţ? Nu s-a măritat? pare vrednică şi-i frumoasă.

– Să taci! Să nu vorbeşti despre ea. Ştiu că ţi-a fost dragă... atunci, la vârsta prostiei... Şi ea te-a dorit. Mai tare ca tine. Şi-acum... Zice lumea că de dorul nu ştiu cui nu s-a măritat. Că-l aşteaptă să vină, încredinţată-n mintea ei că nu se poate s-o fi uitat de tot... că sigur se va întoarce odată şi-odată la ea. Şi a aşteptat, şi tot aşteaptă.

–Afară, un cocoş a plesnit din aripi de câteva ori, apoi a săgetat tăcerea nopţii cu strigătele lui de herald.

– Să nu te duci! Auzi ? ... Când stam la icoană şi mă ugam, mai adineauri, iar tu te spălai în cadă, am avut vizie prevestitoare de rău ... Să nu te duci, dragul mătuşii. Şi mătuşa şi-a scuipat de trei ori în sân, apoi a continuat: Se făcea că stăteaţi faţă în faţă într-o înfricoşată tăcere şi dorinţă... Atunci ea s-a prefăcut, ca prin farmec, într-o apă mare care s-a revărsat peste tine în valuri tulburi şi spumoase, tu nu te-ai mai arătat la lumină, iar când te-ai mistuit de tot în adâncul tulbure, clocotitor, apa s-a limpezit deodată şi s-a liniştit, şi a continuat să curgă mai departe ţihnită şi podită cu stele tremurătoare în albia din adâncuri.

Deasupra acelei ape blestemate plutea ca o ielă, senină, mulţumită şi împăcată, vedenia ei. Iar tu nu te-ai mai arătat de niciunde.

Dragul mătuşii, să nu care cumva să te ducă la ea cine ştie ce ispită.

– Apoi, ce-a mai urmat, ce-a mai fost în Tanara după plecarea mea ? am schimbat eu vorba.

– Apoi a venit afurisitul acela de război, urmat de celălalt, în care s-au omorât şi s-au sfâşiat fraţii între ei.

– Nu mă mai duc la ea, nu mă duc, dar te rog povesteşte-mi mai departe, mătuşă Eftimia.

(Fragment din cartea „Pinii de pe Golna")

Lucha Cranach cel Bătrân - Sfânta Varvara

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

LUCIAN BLAGA - inedit

DE FOLOS STATULUI ROMÂN

În timpul repetițiilor cu drama *Meșterul Manole*, la Teatrul Comunal din Berna, Lucian Blaga o cunoaște pe artista germană Thea Maria Lenz, (aceasta este grafia în dicționarele germane!), soție a directorului Teatrului, binecunoscută în lumea artistică din Germania, Elveția și Austria. D.Vatamaniuc înregistrează, în *Biobibliografia Lucian Blaga (1977)*, prima scrisoare primită de poet de la Thea Maria Lenz, la data de „20 decembrie 1929". Peste un an, Blaga publică, în revista *Rampa*, nr. 3844 din 10 noiembrie 1930, articolul: *Thea Maria Lenz*, în care elogiază recitalul de poezie și proză românească, susținut de artistă la Berna. Corespondența Thea Mariei Lenz cu autorul *Meșterului Manole* continuă până prin anul 1935. În aceeași *Biobibliografie*, este înregistrat și un text dactilografiat - *Raport asupra activității actriței Thea Maria Lenz 1934-1935* -, redactat de L.Blaga, și care se păstrează în arhiva Muzeului Literaturii Române din București.

Cu bunăvoința redacției *Literatorului*, reproducem, în continuare, câteva documente *inedite*, extrase din volumul I, în curs de apariție, la Editura Eminescu, referitoare la inițiativa și, apoi, munca neostenită a marelui poet și filosof de a organiza o ambițioasă manifestare artistică: recitaluri de poezie și proză românească, în limba germană, susținute de artista Thea Maria Lenz, la Berna, Viena și Berlin, precum și altul de literatură germană și română, la București. Rapoartele și scrisorile poetului dezvăluie și talentul său „organizatoric", vocația de a stabili, cât și stilul de muncă pragmatic, eficient, consecvența și perseverența de finalizare a propriilor inițiative, disciplina exemplară și respectarea legilor și normelor de conduită ale„slujbașului României".

PAVEL ȚUGUI

„Serviciul presei
nr.238

Berna, 11 iulie 1930.

Domnule Director,

Ca urmare a unei convorbiri ce am avut-o cu D-voastră acum câteva luni, am onoarea a vă face o propunere în legătură cu propaganda noastră în străinătate. V-am vorbit despre proiectul doamnei Thea Maria Lenz, domiciliată actualmente în Berna, de a face un turneu de declamație cu poezie și proză românească în traducere germană. Doamna Lenz e *incontestabil cea mai valoroasă și cea mai cunoscută artistă germană* (recitări, declamație) de astăzi. Alătur câteva ecouri din presa germană despre activitatea ei. Cum în principiu D-voastră v-ați declarat de acord să sprijiniți un asemenea turneu, vă supun spre aprobare următorul plan:

I) Doamna Lenz e dispusă să țină în cele trei capitale de limbă germană (Berlin, Viena, Berna) o serată românească, care va dura aproximativ cam 1 1/2 ore. Va citi din poeți actuali (Arghezi, Bacovia, Crainic, Vinea, Maniu, Botez, Barbu etc.; din poezia populară românească, bucăți de proză pe care i le vom pune la dispoziție (Bucuța, Mihăescu etc.). Eventual și ceva din autorii germani din România (Cisek, Zillich.).

2) Legațiunile României din cele trei capitale trebuie să-și ia angajamentul de a aranja seratele, îngrijindu-se de sală, invitații, reclamă. Legațiunile pot, după plac și după cum veți hotărî și D-voastră, să pună în vânzare și bilete cu preț de intrare. Cheltuielile și încasările sunt chestiuni care privesc numai legațiunile și nu pe doamna Lenz. Doamna Lenz fiind o personalitate artistică din cele mai cunoscute se poate, desigur, conta și pe oarecare încasări cu ocazia seratelor.

3) Drept honorar, doamna Lenz dorește din partea noastră de *fiecare serată suma de 300 mărci germane*, indiferent ce cheltuieli și încasări au legațiunile pe urma seratelor.

4) Doamna Lenz ar dori să facă o asemenea serată, aceasta cu poezie modernă germană, la București, aranjată de Direcțiunea presei și informațiilor și pusă subt înaltul patronaj al M.S. Reginei Elena. Tot aranjamentul privește numai Direcțiunea presei. Doamna Lenz ar urma să primească numai un honorar fix și pentru această serată, *de 300 mărci germane* (cu ocazia aceasta va citi și din autorii români ca să se vază cam cum se prezintă seratele românești din străinătate).

5) Doamna Lenz mai condiționează totul și de acoperirea din partea Direcțiunei presei a speselor de de drum: Berna-Viena-București și înapoi. Serata la Berlin ar ține-o în legătură cu un alt turneu al ei în Germania, încât acolo spesele de drum ar fi incomparabil mai mici. Pentru drumul Berna-Viena-București, călătorie și întreținere, doamna Lenz calculează suma rotundă de 800 mărci germane. Dacă calculăm încă vreo 100 mărci spese drumul la Berlin, am avea 900 mărci, cari împreună cu honorarul fix pentru cele 4 serate (1.200 mărci) ar da un total *de 2.100 mărci*. Aceasta ar fi suma pe care Direcțiunea presei ar urma să o acorde seratelor de propagandă ale Doamnei Lenz. O parte din această sumă desigur că va putea fi acoperită și din încasări.

6) Doamna Lenz ar folosi drumul la București și pentru a-și publica *impresiile* în mari ziare germane și elvețiene.

7) Eu personal voi alcătui partea literară a acestui program de turneu, pe care-l vreau în primul rând de *înaltă calitate*. De îndată ce v-ați dat consimțământul aprobând turneul și cheltuielile, mă voi pune în legătură cu Cisek, atașatul de presă de la Viena, rugându-l să-mi pună la dispoziție din literatura românească.

8) Seratele ar urma în această ordine: Berna, Viena, București (luna Noiembrie 1930), Berlin (Decembrie).

Țin să remarc că rar am avea o ocazie de a ne prezenta străinătății în condiții mai bune decât cu Doamna Lenz, cunoscută în toată Germania ca o personalitate artistică de mâna întâi. Deoarece lucrările trebuiesc pregătite din timp vă rog, Domnule Director, să binevoiți a dispune să mi se răspunză de urgență la acest raport. I

Lucian BLAGA
atașat de presă

Domniei Sale D-lui
Eugen Filotti, Director al presei și informațiilor. Prezidenția Consiliului de Miniștri - București
„Legation de Roumanie
en Suisse
L'Attache de presse

12 iulie 1930

Scumpe Filotti,

Cu poșta de azi ți-am trimis un raport cu proiectul de turneu al Doamnei Lenz. Țin foarte mult să aranjăm acest turneu, care o să iasă foarte bine. Doamna Lenz ar dori să fie rugat Regele însuși să patroneze serata de la București (Regele o cunoaște de la Berna; ea e soția directorului Teatrului!) și numai dacă nu vrea Regele* să fie rugată Regina Elena. Totul ar urma firește să fie aranjat de către Direcția presei. În orice caz te rog dă-mi răspuns imediat la acest raport.

De asemenea, te rog să-mi acorzi suma de 100 fr., pe care mi-o datorează direcția. Vezi raportul meu *nr. 184 din 30 Mai*. Am trimis chitanța, dar banii nu i-am primit (Ce s-a întâmplat??) Altfel lucru berechet.

Singura bucurie, dar asta mare de tot: Dorli! Vă dorim din toată inima și vouă una!

Îmbrățișări cu toată dragostea și prietenia Blaga."

* *Aici se face aluzie la episoade din aventurile galante ale prințului Carol Caraiman, în anii exilului, petrecuți în Elveția și alte țări, descrise cu lux de amănunte de publicațiile vremii și care au compromis iremediabil Casa Regală de Hohenzollern, din România. Episodul la care se referă marele poet face parte din biografia Regelui Carol II.*

După primirea scrisorii de la profesorul Al.Marcu, Lucian Blaga expediază, la București, un nou raport :

„Serviciul presei
no.252

Berna, 22 iulie 1930

Domnule Director,

Drept răspuns la adresa D-voastră no. 3958 din 18 Iulie a.c. în ce privește turneul literar al Doamnei Thea Maria Lenz, am onoarea a mai adăuga la cele expuse în raportul meu nr. 238 din 11 iulie c. și următoarele:

1) Data seratelor literare ale Doamnei Lenz ar fi:
Berna : 3 noiembrie 1930 ;
Viena: 8 noiembrie 1930 ;
București: 12 noiembrie 1930;
Berlin: între 24 și 28 noiembrie 1930.

2) Doamnei Lenz i se va plăti jumătate din totalul sumei de 2.100 mărci aur, la Berna, înainte de plecarea în turneu, cealaltă jumătate la București în momentul plecării de acolo. (De îndată ce veți fi aprobat nu numai în principiu acest aranjament vă voi trimete un contract spre semnare în acest sens).

3) Direcțiunea presei își ia angajamentul să organizeze serata de la București așa cum găsește de cuviință. La București doamna Lenz va citi din poeții: Rilke, Hofmansthal, Werfel, Däubler, George etc.

4) Direcțiunea presei ia dispoziții că legațiunile de la Berna, Viena, Berlin să organizeze seratele îngrijindu-se de sală, placate, invitații și punerea în vânzare a unui număr oarecare de bilete. Direcțiunea presei va dispune ca atașații de presă de la aceste legațiuni să invite presa și scriitorii de seamă la serate. Aceste dispoziții urmează să fie luate abia mai târziu, după ce subsemnatul anunț Direcțiunea presei că am la dispoziție toate traducerile necesare din poezia și proza românească contemporană.

5) Doamna Lenz pune legațiunilor amintite la dispoziție un număr oarecare de placate pentru serată, făcute de pictorul român-german, Mathey.

6) La seratele din Berna, Viena, Berlin doamna Lenz va citi traduceri în nemțește (câte-o poezie două, din Eminescu, Arghezi, Bacovia, Goga, Crainic, Pillat, Maniu, Barbu, Vinea, Camil Baltazar, Philippide, Botez, Nenițescu), câteva poezii populare; o bucată două de proză; ce autori vom lua în program depinde de traducerile ce le avem; deocamdată mă gândesc la *Hanul lui Mânjoală* de Caragiale și ceva de Bucuța sau G.Mihăescu.

7) Poeziile populare ce se vor citi le iau din antologia pe care o pregătesc cu tânărul poet elvețian H.Hauswirth (un strălucit traducător). Traducerile din poeți voi căuta să le obțin, în parte, de la d. Cisek.

8) Pentru ca să avem cât mai mult material, din care să alegem, Direcțiunea presei să-mi pună la dispoziție cât mai multe din *traducerile existente*, făcute de Cisek, Franyó, Zillich etc. în germană, din românește.

9) Cum calitatea traducerilor nu e totdeauna din cele mai bune, îmi rezerv dreptul să fac o selecțiune; în orice caz programul nu poate fi încă fixat până când nu văd traducerile.

Rog binevoiți a-mi da răspunsul de urgență ca să putem pregăti totul la timp. După ce voi fi fixat programul literar, voi trimite Direcțiunei presei încă din timp o copie a tuturor bucăților literare ce urmează să fie citite de Doamna Lenz *spre aprobare*. Aranjamentul cu doamna Lenz să binevoiți a-l aproba imediat, căci dânsa trebuie să-și facă programele diverselor turnee cele are în vedere.

L.Blaga".

Revenind din concediu, la 5 octombrie 1930, L.Blaga trimite o nouă scrisoare personală directorului Direcției presei:

„Dragă Filotti,

Ți-am trimis astăzi un raport privitor la măsurile de luat în vederea turneului literar românesc al Doamnei Thea Maria Lenz. Găsești în el toate detaliile. Ar fi bine să dai afacerea în mâna unui om de încredere. O chestiune trebuie aranjată neapărat de tine. Serata de la București a doamnei Lenz trebuie pusă subt patronajul fie a Regelui (căruia i-a scris și ministrul Boerescu), fie a M.S. Elena. Dacă s-ar pune subt patronajul Regelui, ați scoate toate cheltuielile ce le aveți cu turneul. De altfel, Regele cunoaște pe Doamna Lenz. (Să i se amintească că doamna Lenz e soția directorului Teatrului de la Berna). Dă-mi, te rog, o telegramă dacă Regele sau M.S. Elena acceptă patronajul.

De asemenea, te rog, trimite fără întârziere suma de 1.050 mărci aur (una mie cincizeci mărci aur) reprezentând *jumătate* din honorarul ce s-a fixat Doamnei Lenz. *Cealaltă jumătate i-o dai tu la București.* Cu dragoste și frăție

Blaga"

Reproducem din raportul anexat de poet și datat „6 Octombrie 1930", numai „programul" turneului:

I

„Poezie populară :
Descântec (traducere din antologia în pregătire făcută de Hauswirth - Blaga) ;
Soarele și luna, traducere de Hauswirth - Blaga ;
Toma Alimoș, traducere de Hauswirth - Blaga;
Vreo 8 poezii lirice, traduse de Hauswirth - Blaga ;
2 colinde, traduse de Hauswirth - Blaga ;
Poezie cultă modernă
Arghezi: *Belșug* (traducere de O.W.Cisek) ;
Maniu : *Ion Soldatul* (traducere de O.W. Cisek) ;
Bacovia: *Iarnă de plumb* (traducere de O.W.Cisek) ;
Philippide: *Interior* (traducere de H.Hauswirth) ;
Pillat: *Trei îngeri* (traducere de O.W.Cisek) ;
Voiculescu: *Coboară cuvintele* (traducere de H.Hauswirth) ;
(și după timpul disponibil și alți vreo 2-3 poeți contimporani).

II

Caragiale: *Hanul lui Mânjoală* (traducere de doamna H.Cisek) ;
Eminescu: *Ce te legeni codrule?* (traducere).

Itinerarul
Serata va avea loc:
Berna : între 1 - 4 Noembrie 1930;
Viena : între 7 - 9 Noembrie 1930;
Berlin : între 24 - 26 Noembrie 1930.
....

Serata literară de la București

Doamna Thea Maria Lenz va ține, conform condițiilor acceptate de D-voastră, o serată literară la București citind din *Goethe - Nietzsche și poeții contemporani germani*. Cum Direcțiunea presei a binevoit a se angaja să pregătească și să aranjeze acea serată pe propria cheltuială, vă rog să binevoiți a lua măsurile necesare pentru găsirea sălii și tot ce trebuie făcut pentru buna reușită a seratei. Afișele pentru serata de la București urmează să fie făcute de Direcțiunea presei aproximativ în acest fel: „Cunoscuta artistă, doamna Thea Maria Lenz va citi în seara de ... Noiembrie 1930 (Sala) din opera marilor scriitori *Goethe - Nietzsche* și din poeții germani contimporani. Vă rog să binevoiți a fixa serata de la București în una din serile 13, 14 sau 15 noiembrie 1930. [...]".

Truda și admirabila perseverență a lui Lucian Blaga i-au adus, în sfârșit, și cuvenitele satisfacții. Iată cum s-a desfășurat primul recital la Berna:

„Domnule Director,

Am onoarea a vă aduce la cunoștință că în seara de 1 Noiembrie 1930 a avut loc în aula unui liceu de la Berna serata literară românească a doamnei Thea Maria Lenz. A asistat un public numeros și ales. Însuși președintele Confederației Elvețiene, d. Musy, și mai mulți consilieri federali ca dd. Motta și Höberlin au participat la această serată, care a avut un desăvârșit succes. După serată a avut loc o recepție la Legațiunea Română, dată de d. ministru M.Boerescu, în onoarea artistei. Au luat parte la recepție un cerc mai restâns de intelectuali. Presa berneză se exprimă în chipul cel mai elogios atât despre literatura românească cât și despre arta Doamnei Lenz. Alătur cronicile apărute până acum în *Der Bund, Berner Tagblatt* și *Neue Berner Zeitung*. Pentru elogiile ce aceste ziare le aduc subsemnatului nu mă socot deloc vinovat.

Lucian Blaga
secretar de presă".

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Scrisori către Ion Breazu

Din volumul acceptat de Editura Dacia din Cluj-Napoca: *De amicitia: Lucian Blaga – Ion Breazu*, cuprinzând un impresionant fond de corespondenţă de excepţională valoare istorico-literară, selectăm acum pentru cititorii *Literatorului* un grupaj de *trei scrisori inedite* purtând semnătura lui Lucian Blaga. Ele complinesc, cu noi amănunte semnificative, dosarul încă insuficient cunoscut al relaţiilor lui Lucian Blaga cu inclementul său adversar, G.Bogdan-Duică, al cărui nume apare, obsesiv, în 20 de scrisori ale amintitului volum.

Mircea CURTICEANU

I

Carte poştală ilustrată

r°: Bern. Schützenbrunnen und Käfigturm

v°: Berne. Fontaine de l' Arquebusier et la Tour des Prisons/ Berna. Fântâna archebuzierului şi Turnul prizonierilor/

Data poştei expediere: Bern 17.IV-1929

Data poştei destinaţie: nu are

Dragă Breazu, îmi pare rău că nu ne-am întâlnit în ţară [1]. Sunt încântat de primirea ce s-a făcut lui Manole în presă [2]. Mira a fost admirabilă. Manole mijlociu [3] – Citesc despre un eveniment la Cluj: felicitări din toată inima [4]. – Soţia mea e în aşteptarea seriei de articole pe cari le-ai publicat în Cosânzeana *[5]. De asemenea articolele lui G.B./ogdan/ D./uică/ din Naţiunea [6]. Trimite-mi te rog tot ce mă poate interesa. Cu multă dragoste*

Blaga

/Destinatar/ Dlui Ion Breazu prof.
Cluj –
Universitate
Roumanie

1. Lucian Blaga venise în ţară spre a asista la repetiţiile *Meşterului Manole* şi la premiera prezentată de Teatrul Naţional din Bucureşti la 5 aprilie 1929.

2. Într-adevăr, spectacolul bucureştean a stârnit în presă ecouri favorabile, cum atestă numeroasele cronici ce i-au fost consacrate (Vezi pentru detalii: D. Vatamaniuc: *Lucian Blaga 1895-1961 Bibliografie*. Buc., Editura Ştiinţifică şi enciclopedică, 1977, p. 263-266). În schimb, Ion Breazu este mai rezervat în aprecieri, scriindu-i, la 4 mai 1929, între altele: „Abia am apucat să văd comentariile presei din capitală. Din ele şi din relatările comunicate de câteva persoane, cari au asistat la spectacole, se pare că reprezentarea n-a fost la înălţimea piesei. Este şi explicabil: *Manole* pune atâtea probleme actorilor şi pentru regizori, încât e imposibil să le rezolvi la întâia încercare".

3. Pusă în scenă de regizorul Soare Z. Soare, drama a avut în rolurile principale pe Aura Buzescu (Mira) şi A. Pop Marţian (Meşterul Manole) însoţiţi de alte nume prestigioase ale scenei româneşti: C.I. Nottara, Ion Petrescu, Romald Bnefinsky, G. Calboreanu, Aurel Athanasescu, I. Theo, N. Brancomir. Scenografia a fost semnată de A. Demian şi Victor Feodorov.

4. Lucian Blaga citise, fără îndoială, informaţia publicată de „Patria". (11, nr. 77, 10 aprilie 1929, p. 8): „Dl. Ion Breazu, secretarul de redacţie al „Societăţii de mâine", şi-a serbat logodna cu d-şoara profesoară Victoria Turcu".

5. Serialul lui I.Breazu din „Cosânzeana" a apărut în cursul lunilor ianuarie-iunie 1926, fiind consacrat volumelor *Poemele luminii, Paşii profetului, În marea trecere, Zamolxe, Tulburarea apelor, Daria, Fapta* şi *Înviere*. El reprezintă primul studiu de amploare consacrat lui Lucian Blaga şi s-a bucurat de aprecierea elogioasă a scriitorului care, la 2 martie 1926, îi scria: *„Sunt în studiul d-tale lucruri pe care încă nici unul din recenzenţii mei nu le-a observat, sau n-au voit să le observe. Unui critic îi trebuie în primul rând dragostea pentru obiect. Şi d-ta o ai. De aceea eşti chemat să faci critică pozitivă, care în loc de a dărâma (o operaţie totdeauna uşoară!) ajută înţelegerea unei opere".*

6. Reacţia lui L. Blaga faţă de articolele critice ale profesorului clujean este astăzi cunoscută din scrisoarea adresată lui Ion Breazu, din Varşovia, la 27 august 1927. În schimb a rămas necunoscută, până în prezent, scrisoarea pe care Cornelia Blaga i-o adresează lui Ion Breazu, solicitându-i concursul pentru „completarea colecţiei de recenzii" pe care, cu exemplar devotament, a îngrijit-o toată viaţa.

Berna, 5, III,/1/1929
Stimate domnule Breazu,
pentru completarea colecţiei de recenzii pe care o fac, aş avea nevoie de seria de articole de Bogdan Duică despre L.B. apărute în „Naţiunea". Nu eşti aşa de bun să mi le procuri? Ţi-aş fi foarte recunoscătoare. Soţul meu îţi mulţumeşte pentru cărţile şi revistele trimise şi speră să te vadă la Bucureşti la premiera lui Manole care va avea loc la 20 martie x).

Cu cele mai bune salutări
Cornelia Blaga

x) Premiera s-a amânat, cum se ştie, pe data de 5 aprilie 1929.

II

/Berna, ianuarie 1930/
Dragă Breazu,
ţi-alătur o notiţă [1] care ştiu că-ţi face plăcere ca şi mie. Ţin să apară în Patria [2] – aşa, sau cu alte cuvinte.
Nu de alta, dar pentru Bogdan Duică.
La revedere nu peste mult [3]

Blaga

1. „Notiţa", redactată probabil de L. Blaga, nu se păstrează în arhiva Breazu.

2. Apelul lui L. Blaga este, ca întotdeauna, îndeplinit cu promptitudine şi în „Patria", (12, nr. 12, 18 ian. 1930, p.2) apare, fără semnătură, următoarea notă la rubrica „Culturale": Piesa „Meşterul Manole" de Lucian Blaga, care actualmente se prezintă la Teatrul comunal din Berna, continuă a se bucura de comentariile presei străine. Astfel, marele şi cunoscutul ziar german „Berliner Börsen Courier" vorbeşte în termenii cei mai elogioşi despre opera compatriotului nostru. Tot aşa ziarul italian „Il Messagero" de la Roma şi gazetele olandeze „Rotterdamsche Courant" şi „Vaderland"; vezi şi „Vremea", 3, nr. 97, 16 ian. 1930, p.4 cu aceleaşi informaţii.

3. În a doua jumătate a lunii ianuarie 1930, L. Blaga a fost, într-adevăr, în ţară. La 28 ianuarie, de pildă, Ion Barbu îi dădea o întâlnire la Capşa. (vezi *Din arhiva Lucian Blaga. Corespondenţă*. În : „Amfiteatru", 4, nr. 12, dec. 1969, p.11). În schimb, n-a putut veni la Cluj din motive pe care le comunică lui Ion Breazu:

„Scumpe prietene,
am fost la Bucureşti, unde am avut o mie şi una de afaceri de rezolvat în zece zile (numai atât mi s-a dat concediu, şi eu speram 6 săptămâni). Mi-a fost imposibil să vin la Cluj. De altfel despre data premierei (Meşterul Manole a avut premiera la Cluj în 11 februarie 1930) am aflat abia întors la Berna" (vezi „Echinox", 6, nr. 11-12, nov.-dec. 1974, nr. 22)

III

/Berna/ 12 aprilie 1931
Dragă Breazu,
sunt foarte mâhnit că nu-mi trimiţi seria de articole a lui Bogd./an/ Duică [1]. Isac [2] mi-a trimis unul (numărul XV), dar ce să fac dacă îmi lipsesc toate celelalte? – Sunt adânc întristat că sunt pus în situaţia de a nu putea şti ce s-a scris despre mine. E în joc onoarea mea. Nu mă pot lăsa terfelit de-un om despre care chiar numai din două articole din serie am câştigat impresia că e un bandit ordinar. Te rog deci încă o dată trimite-mi recomandat toată seria. Şi te asigur că ai să vezi ce încă n-a văzut Ardealul [3].

Cu toată dragostea Blaga

1. „Seria" lui G. Bogdan-Duică s-a publicat în ziarul „Naţiunea" de la Cluj, sub titlul *Literatură fără rost. (Fireşte de Lucian Blaga)*, cuprinzând comentarii critice referitoare la *Fenomenul originar* şi *Daimonion*.

2. Scrisoarea lui Lucian Blaga către Emil Isac, precedată de o telegramă („Rog articolul lui Ţuică stop toată dragostea Blaga"), are un conţinut foarte asemănător cu cea adresată lui Ion Breazu:

„Dragă Emil Baci:,
Sunt foarte supărat! N-am primit nici un număr din toată seria articolelor lui Ţuică. Dacă te socoţi amic cu mine, te rog trimite-mi-le Recomandat toate (fără excepţie) imediat! E în joc onoarea mea. Nu mă pot lăsa terfelit de un bandit. Stau aici şi nici nu ştiu ce-a scris!!"

La 30 martie 1931, Emil Isac îi expediază două numere, promiţându-i restul (vezi pentru detalii: Mircea Zaciu. *De amicitia (Corespondenţă Blaga-Emil Isac)* în „Steaua". 18, nr. 4, apr. 1967, p. 78-79; reprodus în *Glose*, Cluj, Editura Dacia, 1970, p. 91-94).

3. „Ameninţarea" lui Lucian Blaga n-a fost pusă în aplicare şi, curând, scrisorile poetului către prietenii apropiaţi par să sugereze o scădere a tensiunii iniţiale. La începutul lui aprilie 1931, după primirea scrisorii lui Emil Isac, se întrevedea deja ezitarea:

„Am primit cele două numere cu cufureala senilă a lui Ţuică. Sunt supărat că nu mi le-ai trimis pe toate ca să văd dacă trebuie să-i răspund!" (Mircea Zaciu, *Ibid*, p.93). O scrisoare următoare, aduce noi dezvăluiri şi clasificări:

„Dragă Emil baci, mi-ai interpretat greşit scrisoarea. Criticile lui Ţuică-imbecilul nu m-au alarmat. Rău mă cunoşti. Vreau să le citesc, ca să văd dacă merită vreun răspuns. E vorba de lucrări de filosofie unde o discuţie e posibilă. Din cele două articole ce mi le-ai trimis, mi se pare însă că o discuţie cu Ţuică nu e posibilă fiindcă el întoarce pe dos tot ce-am scris". (ibid. p. 93-94)

La 21 aprilie 1931, mulţumindu-i lui Ion Breazu pentru articolele trimise, scria, între alte: *„Le-am citit în grabă. Ce să-ţi spun? E un „pamflet", nu e o „Critică". Nu i-aş putea răspunde decât în acelaşi ton. Şi nu ştiu dacă trebuie s-o fac sau nu. Îmi suceşte, îmi răstălmăceşte, îmi învârte tot ce-am spus".*

După ce oferă câteva exemple concludente de astfel de „răstălmăciri", L. Blaga se va întreba iarăşi, introducând în discuţie şi o situaţie dilematică de care poetul diplomat nu putea face abstracţie: *„Ce să fac? Cred că am să scriu o broşură, dar n-am s-o public decât atunci când împrejurările vor îngădui. Sunt şi eu într-o situaţie imposibilă. (Iorga!) (Ce relaţiuni sunt între ei? – Ştiu doar că îi e cumnat)".*

LUCIAN BLAGA - inedit

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

ŞASE SPECTACOLE LA GALAŢI

Pe ultima sută de metri a stagiunii '91 - '92, cam pe la sfârşitul lui iunie, dacă nu mă înşel, dovedind inspiraţie, dar şi încredere în ceea ce a realizat, directorul Teatrului Dramatic din Galaţi, regizorul Adrian Lupu, a invitat un grup de critici să vadă, pe parcursul a trei zile, şase spectacole. Dacă adaug că în aceleaşi zile au fost văzute încă vreo patru-cinci şi la Teatrul de Păpuşi „Gulliver", salutară fiind şi aici aceeaşi dorinţă de opinie critică, de dialog, nu e greu de închipuit că cei prezenţi au fost supuşi la un program nonstop, cu caracter de veritabil maraton teatral. Dar să amintesc mai întâi ce s-a văzut şi în regia cui! Trei spectacole, punându-ne dinaintea unei adevărate performanţe creatoare, poartă semnătura regizorală a lui Adrian Lupu, **Jurnalul unui ticălos** de A.N. Ostrovski, **Libertate la Bremen** de Rainer Werner Fassbinder (ambele premiere pe ţară) şi **Transfer de personalitate** de Dumitru Solomon. Altul, **Play Strindberg** de Friedrich Dürremnatt, pe aceea a lui Dan Alecsandrescu. Altul, **Mătrăguna** de Nicollo Machiavelli, pe a lui Mihai Lungeanu. Şi un altul, **Crima de pe strada Lourcine** de Eugene Labiche, pe aceea a apreciatului actor Mihai Mihail.

După un spectacol destul de dezarticulat, fără o precizare prea exactă a intenţiilor, ori mai degrabă fără o materializare a lor, cu **Ubu Rex** de Alfred Jarry, în care am avut senzaţia că există tot atâtea stiluri câţi actori joacă, regizat în toamna lui 1990, Adrian Lupu se înfăţişează, acum într-o excelentă formă, arătând o deosebită rigoare în structurarea unor metafore scenice distincte, diferenţiate de la un text la altul, dar şi preocupare şi resurse necesare pentru a impune un stil original, o formă de spectacol proprie. Limbajul scenic e auster, fără complementarităţi, relaţiile sunt constant tensionate, concentrează în energii psihologice explozive, acumulate într-un interior traumatizat. Personajele, când se încolţesc, angajate în coliziuni şi confruntări decisive, când au revelaţia pe care o dă comunicarea, starea de găsire a unui echilibru pierdut.

Între montările pe care le-am văzut cu **Transfer de personalitate**, după mine cea mai complexă fiind aceea realizată de Victor Ioan Frunză pe scena Teatrului Naţional din Cluj, aceea a lui Adrian Lupu accentuează registrul de parabolă, investind biografia personajului şi anecdoticul în general cu semnificaţii simbolice. I-aş reproşa la nivel de spectacol o abstractizare a discursului, un accent prea ostentativ pus pe demonstraţie. Rolul principal, Josef Pavlicek, a jucat de Mitică Iancu, actor cunoscut prin spontaneitatea şi naturaleţea unui temperament dinamic, prin sinceritatea trăirilor şi transparenţa gesturilor. Închipuit de Ileana Huber, ingenios şi cu tâlc, într-o configurare plastică expresivă, spaţiul scenografic îi permite lui Adrian Lupu o mizanscenă care delimitează clar raporturile dintre personaje, făcând pe spectator să simtă opresiunea ca pe un mecanism existenţial şi social împins dincolo de limita absurdului, comicul şi tragicul neoperând pe compartimente, în funcţie de dozaje, ci fuzionează, creând o imagine grotescă a umilirii a distrugerii lui în ultimă instanţă.

Rainer Werner Fassbinder, deşi a trăit numai treizeci şi şase de ani (1946 - 1982), e un creator cu talent impetuos, polivalent, deopotrivă de puternic afirmat şi în teatru (ca actor, regizor şi dramaturg) şi în film (ca interpret, regizor şi autor de scenarii), în piesa **Libertate la Bremen** îşi construieşte subiectul pe un fapt real, atestat în documente de la începutul secolului XX, păstrate în arhivele oraşului Bremen. Dramaturgul reconstituie tragedia unei femei tinere care, incredibil, în răstimp de patru ani otrăveşte cinsprezece persoane. Dintre acestea fac parte, între altele, doi soţi, tot atâţia copii şi mama.

Pe Fassbinder nu-l interesează însă crima. Tragicul nu în crimă îşi are sursa, ci în condiţia femeii incapabile să-şi descopere identitatea, să fie ea însăşi. Crima devine astfel un mobil, pe cât de aberant pe atât de hotărâtor, în edificarea unui destin tragic, fiind asumată ca singură alternativă a nevoii de libertate a individului. Demersul dramaturgic e de factură brechtiană, în special prin atitudinea de distanţare faţă de subiect, evitând în acest fel exacerbarea patologicului şi a naturalismului, dar şi de o modernitate elevată a scriiturii, epurat adică de psihologism, la care materia dramatică, evident, s-ar fi pretat, ca şi de detalii cu efect literaturizant. Nota definitorie a acţiunii, ca şi a replicii, de altfel, o dă simplitatea, o anume liniaritate, chiar dacă dramatismul întâmplărilor ce se derulează e sfâşietor şi absorbit în totalitate de viaţa interioară a cumplitului personaj care a Geesche. Tema textului lui Fassbinder nu e, deci, crima, ci modul în care ea e suportată în plan existenţial, ca un act convertit la o ordine de normalitate. Aceasta este, în fond, dimensiunea pe care se construieşte, atât ca substanţă, cât şi stilistic, spectacolul. Scenografia Gabrielei Bondărescu-Catargiu, compusă din câteva elemente cu atribuţii şi semnificaţii realiste, fără să mizeze pe obţinerea unui plus de încărcătură tensională sau crearea unei atmosfere sumbre, apăsătoare, prefigurează în linii mari un spaţiu de joc convenţional, în care Adrian Lupu îşi organizează spectacolul pe două planuri: în jurul unor semne-obiect subtil contrapunctate cu stările interpreţilor (Liliana Lupan e realmente memorabilă în Geesche, jocul său e sobru, firesc, cenzurat de teatralism, oscilând cu un deosebit simţ al măsurii între patimă şi luciditate); şi în jurul unor momente-cheie ale conflictului, a unor drame ce adeseori ating paroxismul, ilogicul, contrapunctate (sau rimate dacă vreţi) şi ele, la rândul lor, cu austerul univers obiectual, cu o ambianţă paradoxală, gata să alimenteze, ori poate să şi justifice, „schizofrenia" ce duce la săvârşirea atâtor acte criminale.

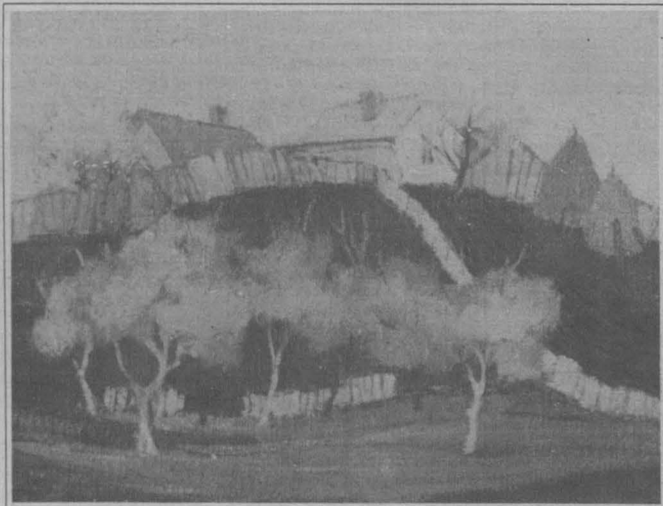
Îmi vine greu să spun care dintre cele două spectacole ale lui Adrian Lupu, **Libertate la Bremen** sau **Jurnalul unui ticălos** e cel mai bun, întrucât amândouă mobilizează actorii la maximum. Cert e, de asemenea, că şi cel din urmă are la bază un text de prim rang, oferind o gamă bogată de tipologii, care îi permite lui Adrian Lupu să creioneze caractere complexe. Ca urmare, distribuţia în ansamblul ei (Vlad Vasiliu, Ioana Citta Baciu, Petre Păpuşă, Gabriel Constantinescu, Gicu Serbina, Tamara Constantinescu, Gheorghe V. Gheorghe, Marcel Hîrjoghe, Liliana Lupan, Grig Dristaru, Dina Cocea, Svetlana Friptu şi Veronica Păpuşă) are pregnanţă, îşi compune personajele expresiv, conlucrând cu merite egale la realizarea unei imagini scenice coerente. Cei patru interpreţi basarabeni din distribuţie (Petre Păpuşă, Dina Cocea, Svetlana Friptu şi Veronica Păpuşă) infirmă prejudecata ce insinuează o incapacitate de adaptare stilistică la genul de teatru ce se face la noi. Anumite accente specifice de rostire, fie că sunt sau nu evitate, nu umbresc dăruirea şi sensibilitatea cu care se angajează în roluri. Desigur, noduri în papură i se pot găsi oricui.

Dacă valoric, atât ca text cât şi ca montare, **Crima de pe strada Lourcine** rămâne un spectacol lejer, de minimă rezistenţă, cu trucuri previzibile şi umor îndoielnic, căznit, **Mătrăguna** avea toate motivele (oferite de text, regizor şi interpreţi) să devină un spectacol de comedie spumos, de ritm şi inventivitate. Nu a fost să fie aşa, Mihai Lungeanu enunţă câteva premise în primele scene, cu speranţa că lucrurile se vor urni încet-încet, dar nu, fantezia regizorală oboseşte înainte de a se fi stârnit cu adevărat, lasă cale liberă monotoniei şi unei interpretări vetuste.

Cota profesionalismului, dar şi a artei, o ridică din nou **Play Strindberg.** Deşi se demarează anevoios, poate şi impersonal, treptat interpreţii se dezlănţuie, prestaţia lor devine de excepţie, încât cred că nu mă înşel când afirm că toţi trei (Gheorghe V. Gheorghe, Ioana Citta Baciu şi Eugen Popescu Cosmin), doar i-am mai văzut în multe roluri, realizează creaţiile de vârf ale carierei. Cum ne-a obişnuit şi în alte dăţi, regizorul Dan Alecsandrescu îşi certifică biruinţa prin actori.

Într-un moment de criză a teatrelor ca instituţie, adică atunci când sunt lăsate pe valuri şi acuză, şi pe bună dreptate, vremuri nu tocmai prielnice, iată că se află artişti serioşi, cu vocaţie de animatori, care ştiu şi pot să ocolească stânca fatală, conducând corabia către un liman ce-i confirmă rostul. Adrian Lupu nu improvizează, nu se joacă, el concepe teatrul ca pe un efort continuu, ca pe o şansă de a-ţi face meseria, cerând colaboratorilor săi o muncă infernală. Şase premiere într-o stagiune nu sunt, mai ales pentru un colectiv restrâns de actori, lipsit aproape în întregime de tineri, de ici-colo. Se ştie că la case mult mai mari se tânjeşte după o asemenea producţie. Dar nu numai pentru numărul de premiere se cuvin laude lui Adrian Lupu. El trebuie lăudat şi pentru calitatea repertoriului, pentru regizorii cu care lucrează şi, cum s-a putut constata, pentru propriile spectacole. Dacă nu-şi va vârî dracul coada, căci la noi e posibil orice, deci chiar să aflu mâine ca Adrian Lupu nu mai e director, prevăd că la Galaţi criticii îşi vor mai da întâlnire şi în viitor. Tot aşa cum se vor deplasa pretutindeni acolo unde sunt dovezi că **provincia** nu se mulţumeşte cu nici un chip să se transforme într-o Cenuşăreasă a teatrului românesc, cu statutul de loc uitat de Dumnezeu şi de lume. Deocamdată, pretenţii la supremaţie emit, şi nu fără temei, după Craiova, care se bucură de faimă mondială, Teatrul Naţional din Iaşi (director:Val Condurache), Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ (director:Nicolae Scarlat) şi Teatrul de Stat din Sibiu (director:Iulian Vişa). Oricum, dinspre acestea se întrezăreşte o bătaie de vânt proaspăt. Aş vrea să-mi dea ocazia, nu peste mult timp, să scriu: da, e adevărat, omul sfinţeşte locul!

Ion COCORA

GALERIILE LITERATORUL:

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

MUZICĂ

Ziua Internaţională a Muzicii

...Nu că am duce dorul „cuvântărilor", însă nici aşa! A fost ziua noastră, a celor pentru care MUZICA este (aproape) totul: bucurie şi muncă, nevoie şi desfătare, meserie şi hobby, plăcere şi datorie... Şi iubire, mai cu seamă iubire: imensă, inepuizabilă, incandescentă şi inalienabilă iubire. Nu meritam noi, oare, la această onomastică de suflet a noastră, tradiţionalele felicitări, urările de mai bine, mai frumos şi mai adevărat, pentru o viaţă lungă şi fericită? Nu pot să cred că UNESCO, sau CIM (Comitetul Internaţional al Muzicii), ori altcineva – acolo sus şi departe, unde se veghează asupra Muzicii şi robilor ei de pretutindeni – nu se va fi gândit să ne trimită şi nouă acele cuvinte de îmbărbătare (o, cât de necesare...) prin care, în fiecare an la 1 Octombrie, se adună sub aceeaşi flamură oastea tuturor muzicienilor şi melomanilor lumii! Atunci? De ce vorbele acelea n-au ajuns şi până la noi, cei ce ne-am strâns, chiar de Ziua Muzicii, la o altă sărbătoare, mai modestă dar la fel de dragă inimilor noastre: deschiderea stagiunii Orchestrei Naţionale Radio?

Nu ştiu (neavând – spre marele meu regret, mai ales în acest caz – darul ubicuităţii) dacă nu cumva la Ateneu se va fi oficiat totuşi vreo festivitate care să marcheze Ziua – şi aici, la Filarmonica „George Enescu", ea coincizând cu deschiderea stagiunii simfonice pentru abonaţii de joia; cei de vinerea se bucuraseră încă din ajun să participe la inaugurare, concertul „lor" fiind mutat miercuri, pentru a permite orchestrei să plece la Cluj, la festivalul „Toamna muzicală". (Acolo – aş fi în stare să bag mâna-n foc! – cu siguranţă s-a vorbit *de* şi *despre* Ziua Internaţională a Muzicii...)

Nu mă pot împiedica să mă gândesc ce bine ar fi – acum, că Orchestra Naţională Radio ne-a anunţat transferarea simfonicului său vinerea – dacă Filarmonica ar rămâne mereu cu concertele astfel aşezate, miercuri şi joi, permiţând *tuturor* abonaţilor săi şi nu numai unei jumătăţi a lor (până acum, doar celor de vinerea – de-acum înainte, doar celor de joia) să frecventeze şi manifestările „concurenţei"... S-ar mai putea reduce astfel, fără îndoială, endemicul vid de public din Studioul Radioteleviziunii; iar iubitorii de Muzică din Capitală – puţini, câţi sunt ei – n-ar mai fi obligaţi să opteze. (Dar câţi îşi pot permite să o facă, efectiv? Când deja ai plătit biletul pentru un concert, nu prea-ţi vine să mai plăteşti încă un bilet ca să mergi la alt concert ce se desfăşoară în acelaşi timp – chiar mult mai bun să fie el decât cel la care eşti abonat...)

Ştiu, normal ar fi – dacă şi-ar cunoaşte cât de cât interesul, ceea ce încă n-a fost şi tot nu este cazul! – ca Orchestra Naţională Radio să fie cea care să-şi deplaseze simfonicul miercurea, pentru a anula în sfârşit suprapunerea cu concertul Filarmonicii. (De ani nenumăraţi predic în deşert acest adevăr! Mai precis, de când Filarmonica şi-a schimbat concertele de sâmbăta şi duminica – ea fiind totuşi, istoric vorbind, răspunzătoare atunci pentru ceea ce astăzi am putea numi „concurenţă neloială"...) Există, ce-i drept, şi un argument împotriva unui astfel de program: vecinătatea imediată a concertelor susţinute marţea de către Orchestra de Cameră a Radioteleviziunii, cărora ar fi posibil ca acelea ale Orchestrei Naţionale, dacă ar fi plasate a doua zi, să le răpească unii virtuali spectatori; dar între această *eventualitate* şi *certitudinea* pierderii inevitabile pentru Orchestra Naţională a câtorva sute bune de melomani care audiază concertele concomitente ale Filarmonicii, mai încape oare loc de şovăială?

Oricum, în actuala situaţie Orchestra de Cameră are, dacă nu şansa reală, cel puţin posibilitatea materială de a întruni un public net superior numeric faţă de acela al Orchestrei Naţionale, iar *repertoriul* abordat şi *interpretarea* lui o desemnează, în fapt, drept principala ei rivală. S-a vădit acest lucru, de altfel, încă din deschiderea stagiunii – gândită parcă spre a lansa competiţia! –, prin cele două oratorii ale lui Felix Mendelssohn-Bartholdy, prezentate în primă audiţie.

În realitate, acest veritabil act de cultură (a cărui iniţiativă nu ştiu cui s-o atribui: doamnei Elena Zottoviceanu, cunoscutul muzicolog şi critic care conduce, de la Revoluţie încoace, destinele muzicale ale Radiodifuziunii? sau domnului Horia Andreescu, eminentul dirijor care a preluat, din stagiunea trecută, destinele formaţiilor muzicale Radio?), interpretarea oratoriilor *Paulus* (Orchestra de Cameră) şi *Elias* (Orchestra Naţională), prin care ni se revelează adevăratul chip al artistului ce l-a redescoperit şi l-a restituit omenirii pe Bach, cu al său unic *Matthäus Passion*, se înscrie în acţiunea de recuperare a acelui domeniu de copleşitoare bogăţie şi nobleţe constituit de creaţia (de inspiraţie) liturgică – tărâm interzis nouă decenii de-a rândul. Corelată cu precaritatea mijloacelor valutare necesare pentru procurarea licenţei şi partiturilor unor celebre opus-uri ale genului (de tipul şi calibrul *Recviemului german* al lui Brahms ori *Recviemului de război* al lui Britten – ca să citez două titluri ce s-au vehiculat şi în colocviul criticilor, organizat şi condus ca de obicei de către domnul Iosif Sava, pe timpul pauzei – televizate! – a concertului), acţiunea aceasta prilejuieşte – iată – contactul cu pagini inedite pentru publicul nostru, pagini uitate în bibliotecile ţării şi scoase acum la lumină prin osârdia secretariatelor muzicale din filarmonici şi teatre lirice, ca şi a interpreţilor înşişi. Când nu se întâmplă ca aceştia din urmă, venind din străinătate, să suporte personal costul drepturilor de autor şi locaţiei materialului de orchestră, din generoasa dorinţă de a ne dărui bucuria curată a împărtăşirii dintr-un izvor de care atâta vreme am fost ţinuţi departe...

Luminiţa VARTOLOMEI

ARTE PLASTICE

Ţesând, răbdătoare ca Arachné, succesul

Chiar dacă a trecut mai bine de un secol de când artele decorative nu mai sunt considerate, în mod oficial, simple meşteşuguri, mai persistă încă prejudecata că e vorba doar de un „adaos", de un efort de înfrumuseţare şi nu de noutate, iluminare, de creaţie artistică. Ca atare, multe din eforturile de înnoire stilistică ale artiştilor, practicanţi ai unuia sau altuia din genurile acestui nesfârşit teritoriu, au fost îndreptate spre acreditarea unui statut al artelor decorative care să le aşeze pe acelaşi postament de valoare şi importanţă în câmp cultural şi estetic cu cel al marii arte – pictura, sculptura, arhitectura.

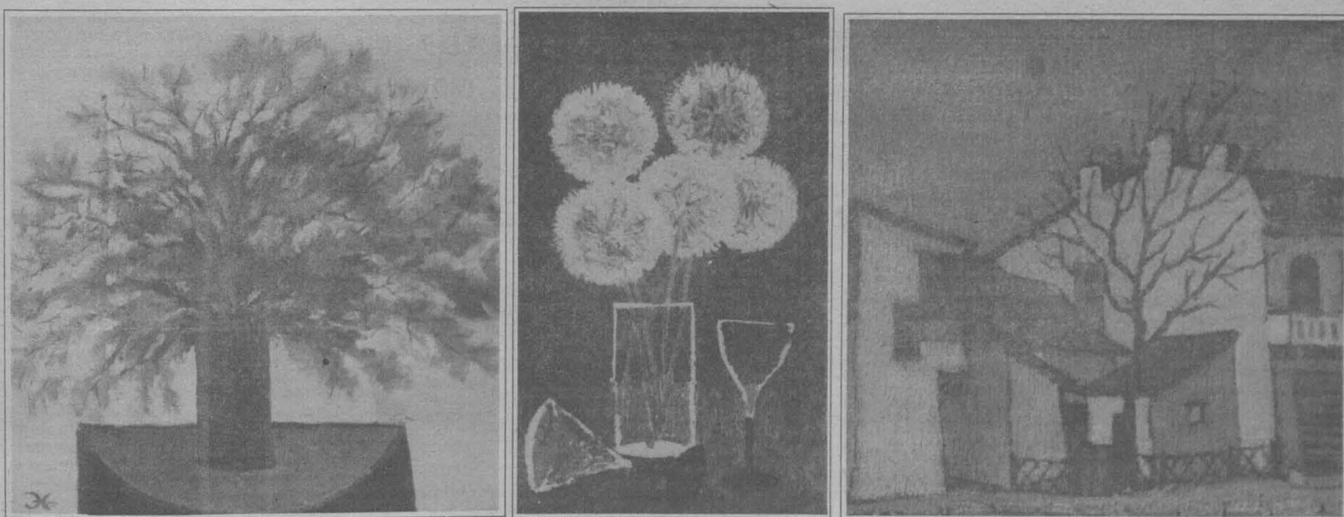
Tot ca o prejudecată, efectele decorative întâlnite în pictura de şevalet ori în grafică sunt taxate, uneori, de către purişti ori de către adepţii artei „cu conţinut", drept „decorative", ceea ce, în codul lor de semnificaţii, vrea să însemne efect exterior în dauna – ori în absenţa – ideii.

Iată că încă un creator român, artista *Ecaterina Ciuc*, vine să se confrunte în faţa publicului cu aceste habitudini de gândire şi judecată critică. Ea oferă în prima sa expoziţie personală deschisă la „Căminul artei" (parter) imaginea unei Arachné, aşteptând tăcută să-i vină rândul la replică în corul mare al artiştilor români. Pentru această clipă importantă, ea s-a pregătit cu calm, ani de-a rândul, tot şlefuindu-şi meşteşugul. Astăzi, tapiseriile ei „bat" multe producţii de serie ale genului. Suntem în faţa unor compoziţii spaţiale ce abordează tehnici neconvenţionale de ţesut şi montat în arta tapiseriei. Lecţia şcolii poloneze a anilor '60-'70, experienţa atelierelor experimentale de la Szombathely (Ungaria), experienţa tapiseriei japoneze ori sud-americane (care valorifică materiale atipice şi chiar acordă tapiseriei funcţii atipice) s-au filtrat prin memoria ei, s-au decantat. Cu gust şi precizie, autoarea a ales ceea ce convenea cel mai bine tipului său de gândire plastică, ajungând la o expresivitate autentică. E greu să te exprimi prin tapiserie, este greu şi să exprimi mai mult decât o armonie cromatică şi un echilibru formal care să creeze atmosferă. Ei bine, Ecaterina Ciuc îşi doreşte, îşi propune ca prim scop artistic, să creeze un astfel de ambient, dar nu unul static; tapiseriile ei sunt dinamice, invită, incitant, la atitudine, nu doar la contemplare. Cromatica armonizată în gama unor acute calde, inserturile de picturalitate, aluziile la volumetria peisajului natural ori a formelor spaţiale, creează impresia unor ciudăţenii care trebuiesc cercetate circumspect, prudent. E drept că, la capătul acestui drum de descifrare artistică, o reală bucurie estetică răsplăteşte pe oricine se încumetă să-şi risipească din timpul său interior.

În acelaşi context, se înscriu şi icoanele sale. Într-un moment când ciudat de mulţi artişti plastici şi-au descoperit brusc vocaţia de buni creştini, mimând o fervoare mistică suspectă, Ecaterina Ciuc oferă un ciclu întreg de compoziţii iconografice inspirate din producţia vechilor noştri iconari – de la Nicula, Hăjdate şi Cuvejdia. Stilul acestor icoane vădeşte vocaţia de pictor a creatoarei. O tendinţă muralistă de a vedea lucrurile, de a schematiza şi crea trasee compoziţionale în cheia picturii monumentale, se remarca şi în tapiserii. De astă dată, în icoane, suntem în faţa unei admirabile tendinţe spre miniaturizare, care se poate desfăşura, cu aceeaşi dezinvoltură şi siguranţă, şi în cadrul restrâns al spaţiilor de mici dimensiuni. Ca o broderie, linia sa e alertă, narativă, elocventă, precisă. Culoarea este însă modernă, salvând aceste icoane de statutul unor pastişe ale vechii producţii şi încadrându-le în categoria mare de *viziuni moderne asupra motivului iconografic ortodox*.

Poate că a făcut bine Ecaterina Ciuc aşteptând clipa cea mai prielnică a împlinirii sale profesionale pentru a se prezenta singură la judecata critică a operei sale. Îi rămâne, de acum încolo, să aştepte la fel de răbdătoare, dar cu mult mai multă convingere în meritele ei, succesul naţional şi răsunetul operei sale peste hotare. Le merită, şi pe unul şi pe celălalt.

Iordache RĂŞCANU

Eustaţiu GREGORIAN

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Logică și politică

Se încearcă, normal, în presă și în mass-media, să se explice votul din 27 septembrie. Explicațiile propuse sunt, și e natural să fie, de natură mai mult economică decât politică și tot atât de firesc este ca ele să acorde o mare pondere mentalităților sociale. În privința acestora din urmă am însă impresia că se scapă din vedere un implicat determinativ foarte important, de natură infailibilă de judecată a omului simplu. S-a scris că cetățeanul de rând apreciază candidații nu după programele lor, ci după impresia pe care i-o lasă fiecare, însă în analizele postelectorale acest... amănunt e cam trecut cu vederea.

Principala caracteristică a modului de a gândi propriu omului simplu, cinstit este menținerea în concret. În orice estimare insul de bună credință, indiferent de gradul de instrucție, ia în considerație exclusiv însușirile definitorii particulare ale obiectului judecății și, dacă situează acel obiect și în contexte anterioare lui și felurite alte antecedente, o face doar cu funcție „de ce a fost„ și cu atât mai puțin de trecutul cuiva din familia lui, viu sau decedat și, mai ales, cum se comportă. Unicul său criteriu este valoarea individuală, fie cutare ce o fi, prin profesie, funcție, vârstă, stare civilă, origine etnică, religie, opțiune politică și orice altceva, singurul atribut ce contează e acela de a fi o persoană în care se poate avea încredere.

A fost cutare comunist? Ce-i dacă a fost?! Nu toți comuniștii erau la fel. De când e lumea, oamenii de bine și neoamenii sunt dispersați peste tot, în toate straturile societății, în toate societățile, în toate organizațiile. Apartenența nu înseamnă nimic. Condiția individuală e totul. În timpul slujbei de canonizare a lui Ștefan cel Mare, la Putna, unul dintre ierarhii oficianți, ridicând sabia marelui voievod adusă din Istanbul, a omagiat onestitatea și lealitatea turcilor musulmani, specificând că, prin practicarea acestor virtuți, „păgânii" s-au dovedit superiori creștinilor. Exact la fel, unii dintre comuniști puteau fi, și au fost, infinit superiori majorității anticomuniștilor. Reciproca este, evident, tot atât de valabilă. Au existat și există atât comuniști cât și anticomuniști „de omenie" și abominabili. Omul obișnuit știe aceasta, fără să i-o spună cineva. Cel onest evident, căci sunt și pramatii. Țăranul, muncitorul, funcționarul onest și lucid nu se sperie și nu se lasă vrăjit de cuvinte. Vorbind acum un an și ceva în Parlamentul României, președintele Mitterrand a afirmat că cetățeanul simplu nu poate fi manipulat atât de ușor cum cred mulți. Recent, după alegeri, dl. Mircea Druc, comentând prognoza acestora care era în defavoarea domniei sale, a constatat totuși cu bucurie că poporul român nu s-a lăsat dirijat din interior și exterior în opțiunile lui. Cu alte cuvinte, că nu și-a vândut conștiința pe un blid de linte, ipotetic. N-a lăsat vrabia din mână pentru rândunica de pe gard... Românul ascultă, de obicei, cu politețe orice discursuri, e în stare chiar să aplaude, să aclame, după matură chibzuință. Participarea cu însuflețire la mitinguri nu dovedește din partea multor români decât plăcerea de-a asista la spectacole, mai ales dacă această participare le oferă posibilitatea defulării prin strigăte, cu indiferent ce conținut. „Proștii" nu sunt doar „mulți", ci și isteți. Ei nu prea pot fi păcăliți. Mai curând cedează adulării mari artiști savanți, un Iorga, un Călinescu, decât omul de rând inteligent. În orice român, chiar fără multă carte, dar cu facultăți cerebrale evoluate, se ascunde un Moromete. Numeroși țărani posedă o intuiție mai sigură decât a multor învățați.

O seamă de intelectuali pe care îi cunosc mărturisesc a fi votat pentru partidul care a obținut majoritatea sufragiilor și pentru candidatul său la președinție, nu neapărat în temeiul adeziunii la politica lui, dar ca urmare a dezamăgirii provocate de partidele celelalte, de candidații și militanții lor. E de înțeles o asemenea reacție. Sub multe aspecte, oratorii partidelor respective și-au cauzat în campania electorală, lor înșile și formațiunilor reprezentate, mai multe neajunsuri decât le-au pricinuit adversarii, prin inconsecvență, incoerență, duplicitate, alogism, irascibilitate, amor propriu exacerbat și nu numai. Invarianta conduitei celor mai înverșunați promotori politici de „schimbare" cu orice preț, totală și imediată, a fost umblarea cu cioara vopsită, jocul de-a uite popa, nu e popa. Monarhiștii fanatici până la începutul campaniei, aceștia au început după declanșarea ei să declare că nu sunt. O asemenea atitudine seamănă cu a celor ce practică „l'amour qui n'ose pas dire son nom." Candidatul de dreapta la funcția supremă repeta, de câte ori i se solicita aceasta, că în cazul alegerii avea să jure pe Constituția actuală ce prevede clar că forma republicană de guvernământ nu poate forma obiectul revizuirii legii fundamentale, dar adăuga că, dacă „națiunea" (adică un segment al ei, care pretindea că doar el o reprezintă) va opta totuși pentru monarhie, președintele țării nu se va opune. Or, respectivul segment tot asta voia, tot asta cerea, pe toate tonurile, la toate mitingurile, și la fel de fel de alte întruniri: restaurarea monarhiei. Când i se semnalau atentate vizibile cu ochiul liber la „caracterul național, independent, unitar și indivizibil al statului român", la „integritatea teritoriului" care, potrivit aceluiași articol, 148, din constituție, „nu pot forma obiectul revizuirii", prezidențiabilul răspundea prin... râsete. Același prezidențial amintea întruna, în cuvântări, interviuri, răspunsuri la întrebări ale alegătorilor și alte luări de cuvânt, faptul specificat de aproape trei ani încoace, de mii de ori pe zi, scriptic și oral, că principalul său contracandidat a fost activist de partid. Atrăgându-i-se atenția că și el a avut această incriminantă calitate, răspunsul era stupefiant: da, dar nu la același nivel. Ca și cum nivelul ar conta! Ca și cum nu s-ar fi putut face rău și activând la nivel inferior! Adevărat că fostul miniactivist se explica. A intrat în partid și s-a lăsat (să zicem!) ales într-un organ local, respectiv de către altcineva, periculos. Dar asta poate spune oricine! Oricine se poate considera pe sine însuși util și dăunător pe alții. Și orice fost comunist poate pretinde și chiar dovedi că a dărâmat comunismul din interior. Cu maximă eficacitate puteau acționa în acest sens (unii chiar au acționat) activiștii din eșaloanele superioare. Cu cât erau mai sus cu atât dispuneau, cel puțin în principiu, de mai solide mijloace de limitare a răului și promovare a binelui. Nu Gorbaciov și Elțîn, spre a nu da exemple de la noi, au surpat partidul în a cărui conducere se găseau? Logica a fost însă „pusă în paranteză" și de politicieni versați, necum de novici diletanți. Rămânând la același virtual șef al statului, domnia sa, după ce s-a anunțat prognoza rezultatului votării, a explicat ascendentul contracandidatului principal prin aceea că respectivul a avut la dispoziție peste treizeci de luni pentru a-și duce propria propagandă electorală (prin buna conducere se subînțelege; cum altfel?), în timp ce domniei sale i-au fost acordate mai puțin de două. Pentru ca, după nici un minut, să afirme că acel contracandidat n-a realizat nimic, ca președinte al României în durata mandatului, că; dimpotrivă, a provocat dezastru național. Cum vine asta? E posibil a recolta un număr considerabil de voturi printr-o propagandă implicată în activitatea de ruinare a țării? Numai cine vorbește fără a gândi poate debita asemenea dadaisme. Și cazul nu-i singular. Dominanta întregii campanii electorale a fost tocmai delirul dadaist. Un delir de care electoratul nu s-a lăsat contaminat decât în parte...

Națiunea va dormi cum și-a așternut, a declarat, în noaptea alegerilor, unul dintre candidații la președinție, după difuzarea prognozei INFAS și IRSOP. Adevărat. Indiferent cum va dormi, bine sau rău, faptul că națiunea a votat cum a vrut ea, nu cum i s-a sugerat prin ademenitoare cântece de sirene, e încurajator.

Arhiva LITERATORUL

MIHAIL SADOVEANU la mutare.
Cine îl înfruntă?
Cine chibițează?
Și de partea cui?

Edgar Papu

Om de Renaștere, cum puțini mai avem, profesorul Edgar Papu este o figură exemplară a vremii noastre. Numai că, ciudat lucru, în aceste timpuri postrevoluționare, de isterie și ură, nici un asemenea savant, unul dintre ultimii noștri mari umaniști din familia de spirite a lui Tudor Vianu, n-a scăpat de ironiile și de atacurile perfide ale unor cenzori destrăbălați ai momentului. Faptul este cu atît mai inexplicabil cu cât Edgar Papu are o operă critică impresionantă, care îi rezervă, în orice condiții de exigență, chiar cele mai europene cu putință, un loc de excepție în cultura română de azi, iar profesorul este un model de civilitate în atitudinile sale intelectuale și umane. Un asemenea om, ajuns la o vârstă de patriarh (n.13. IX.1908), când ar avea dreptul să se bucure după o viață de muncă încordată și de succese literare (dar și de groaznice umilințe - anii de închisoare - și de marginalizare socială și culturală), a fost, după Revoluția din decembrie 1989, atacat în presă numai din plăcerea prostească de a-l umili din nou. Această atitudine, susținută de pigmei postrevoluționari, nu va putea fi niciodată iertată.

Edgar Papu s-a manifestat, încă din tinerețe, când era profesor la Liceul Național din Iași, ca un spirit de vastă cuprindere și curiozitate intelectuală. Trecând prin școala de literatură comparată, de factură europeană, a lui Tudor Vianu, a depășit cu mult, ca și maestrul său, obiectivele reclamate de catedra universitară. Studiile lui Edgar Papu despre **baroc, romantism, clasicism** și **manierism** (republicate în volumul **Despre stiluri**, Ed. Eminescu, 1986 și distinse, în anul 1990, cu Premiul Academiei Române) sunt capitale în bibliografia românească de specialitate și cu nimic mai prejos, ca substanță și perspectivă critică, față de contribuții străine pe aceeași temă.

Cartea sa despre poezia lui Eminescu (1971), republicată, la insistența mea, într-o ediție revăzută și amplificată în colecția **Eminesciana** (1979), este, ca viziune critică și noutate a interpretării, printre cele mai importante studii de referință despre poetul național al românilor apărute în ultima jumătate de secol. Esențială este aici analiza poeziei eminesciene într-o viziune modernă, pe direcția unor **„elemente structurale"** definitorii, ce îngăduie o înțelegere în profunzime a **„dimensiunilor perspectivice"** insolite ale artei poetului, evaluată cu suplețe în contextul poeziei romantice și postromantice europene.

Natura specifică a structurii intelectuale a lui Edgar Papu este **aceea estetică**. Finețea sa spirituală, greu de caracterizat printr-o formulă sintetică, se manifestă în modul inimitabil de a interoga textul literar, de a-l pune în multiple relații și de a trăi prin el o purificare. Atitudinea sa în fața operei este aceea de a și-o asimila în așa măsură încât s-o poată retrăi, în cele din urmă, ca pe propria sa creație, spre a se distanța apoi de ea ca s-o fixeze într-o formulă critică memorabilă. Cu o modestie care tulbură, acest spirit socratic are darul de a-i învăța pe cititorii săi ce înseamnă a trăi ideile și cultura și a rezista prin ele, și ieri și azi, în fața vremilor neașezate și a nemerniciilor.

Scrisul profesorului Edgar Papu a căpătat, în ultima vreme, un accent confesiv cu o vibrație admirabil strunită de spiritul său de un perfect echilibru clasic. Găsesc în articolele publicate în reviste în ultimii ani o excepțională vitalitate a spiritului său deschis spre toate orizonturile culturii umaniste. Edgar Papu face parte din rândul acelor ființe de incredibilă fragilitate fizică, dar cu suflet celest însuflețit de idei, care a trecut prin multe greutăți și mizerii ale vieții ce i-au adus (și-i mai aduc și azi) atâtea nedreptăți și suferințe. Dar savantul care poate vorbi de **„atâtea imperfecții ale mele"** (când atâția incompetenți și ticăloși se dau astăzi deștepții-deștepților) a învățat să aibă totuși o mare dragoste de oameni și o încredere nemăsurată în ei.

Să cunoști pe acest **om** care este Edgar Papu, să stai de vorbă cu el, să-i asculți vibrațiile sufletului și ideile desfășurate într-un ritm de o simplitate măreață, să-i simți delicatețea sufletească infinită, este o mare sărbătoare a spiritului. Sper din toată inima ca profesorul Edgar Papu, o figură exemplară și europeană a culturii românești contemporane, să-și ocupe cât mai repede locul ce i se cuvine de multă vreme în Academia Română.

Mihai DRĂGAN

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Paul Alexandru GEORGESCU

CICLU SPANIOL

Vizită la Prado

Închide ochii ... Iată ... Nu vezi oare
mantia albă a migdalilor în floare,
palate, soare și, ca-n Eldorado,
portalul vrăjilor ? Vin , să intrăm la Prado.

Să rătăcim în căutare de minuni ...
Călcăm acum hotaru-a două lumi:
într-una somnul pietrei, greu și mut,
într-alta zborul cîntului spre nevăzut.

Desene, chipuri, forme se perind,
culorile, ca iele vii, întind
a horă-amețitoare-n fața noastră.
Aici se-ascunde Pasărea Albastră ?

... Se frânge moale trupul ei învins
de brațe tari, de ochiul lui aprins.
– Vezi? spune ea. Sărutul lui Rodin.
– Prea multă carne, prea puțin Eden.

... Rembrandt. Ce noapte misterioasă, grea,
și înflorind, uluitor, din ea,
pată de aur care îți ia ochii,
Iudita. Spune ea: – Materia rochii,
brocartul cred e principalul personaj.
– Prea multă ștofă, prea puțin miraj.

... El Greco. Misterioase flăcări șerpuiesc,
înaltă lumea în suprafiresc,
smulg trupurile înspre vămi divine.
– Un meșter de icoane bizantine,
explică ea, sublim armonioase.
– Prea mult sublime, prea puțin frumoase.

Șuvoiul chipurilor curge ca-ntr-un vad
de nestemate. Totuși, nu știu ... Cad
pe gînduri. Merg tăcut și o ascult.
Mă ceartă : – Astăzi n-ai vorbit prea mult.

Adevărat. Să-i spun tot ce gîndesc.
Că-n ochii ei mă pierd și regăsesc
minunea dinainte de-nceput
și de păcat: Edenul dispărut.

Să-i spun că visul meu înflăcărat e ea,
că-i mai presus și mai de preț ca orice stea,
că dragostea-mi deschide o fereastră
spre cer și știu ce e cu Pasărea Albastră.

Madrid, 1946

Don Quijote

Ca să nu îl cunoască-n propria-i țară,
și-a îngropat armura lucie, spada,
în țărmuri depărtate, în Nevăda
și-a rupt eșarfa de mătase rară

și a ascuns sub haină ponosită
lumina, strălucirea de-odinioară,
ca altfel decât e, de rînd, să pară
ca să înșele vitrega ursită.

Ziua, de ziuă însăși se ferește,
dar sub tăcere-ascuns, se pregătește
lucrul de noapte, săvârșit în șoaptă,

cînd gîndul lui de istov făurește
din vis și sînge, rînduire dreaptă.

....

Pînă atunci, e singur și așteaptă.

București 1953

Despre Dracula vodă, tiranul cel mare

(continuare din pag. 5)

că a venit timpul lui, i-a omorât pe toți care-i ieșiseră înainte și care nu au putut fugi. Iar Dracula a ars toată Bulgaria. Pe toți câți i-a prins i-a tras în țeapă, numărul lor a fost de 25.000, afară de cei care s-au prăpădit în foc.

Item, a văzut un om muncind, îmbrăcat într-o cămașă scurtă; atunci l-a întrebat dacă are nevastă. Acesta a răspuns: „Da". Dracula i-a spus s-o cheme și a întrebat ce lucrează. Ea zise: „Fierb, spăl și torc." A pus să fie trasă în țeapă, fiindcă nu-i făcuse o cămașă lungă și i-a dat altă nevastă, căreia i-a spus să-i facă o cămașă lungă, căci altfel o va trage și pe ea în țeapă.

Item, cam 300 de țigani au venit în țara lui, el a luat trei dintre cei mai arătoși și i-a fript. Ceilalți trebuiau să-i mănânce și le-a spus: „Așa trebuie să vă mâncați, reciproc, sau vă duceți contra turcilor". Țiganii erau bucuroși să se lupte cu turcii. Dracula a pus să fie cusuți în piei de vite, oamenii cu cai cu tot. Când au ajuns la turci, s-au speriat caii turcilor de zgomotul făcut de pieile de vită și au fugit spre apă, acolo s-au înecat mulți turci, așa că au învins țiganii.

Item, Dracula s-a întîlnit într-o zi cu un călugăr din ordinul „desculților" care călărea pe un măgar; pe acest călugăr l-a tras în țeapă împreună cu măgarul, unul peste altul.

Item, într-o zi au fost trimiși la el delegați străini. Când au ajuns la el, s-au închinat și au scos pălăriile, dar ce aveau pe dedesubt au păstrat pe cap. El i-a întrebat de ce nu-și scot și restul. Ei au răspuns că nu le este obiceiul și că nici în fața împăratului nu fac așa. Dracula zise: „Eu vreau să vă confirm obiceiul acesta", a pus să li se prindă tichiile în cuie pe cap ca să nu le mai cadă și să rămână cu obiceiul lor. Așa că le-a confirmat regula prin aceasta.

Item, au venit doi călugări în țară. Pe aceștia i-a invitat la el. Ei au venit. A luat pe unul din călugări și l-a întrebat ce se spune bun despre el. Acest călugăr era foarte speriat și spuse: „Se vorbește numai bine despre dumneavoastră, sunteți un domn evlavios. Aceasta o spun și eu despre dumneavoastră." L-au adus și pe celălalt călugăr și l-a întrebat ca și pe primul. Acest călugăr gândea că tot trebuie să moară și să-i spună adevărul: „Voi sunteți cel mai mare tiran care poate fi găsit în lumea aceasta și nu am văzut nici un om care ar vorbi bine despre dumneavoastră. Aceasta ați și dovedit-o." Atunci spuse Dracula: „Tu mi-ai spus adevărul, vreau să-ți las viața, ești liber." El a trimis după primul călugăr, crezând că și acesta îi va spune adevărul. El însă vorbi ca și înainte. Dracula zise: „Luați-l și trăgeți-l în țeapă, căci a mințit".

Item, a fript niște copii, mamele trebuiau să-i mănânce, după aceea le-a tăiat femeilor sânii, iar soții trebuiau să-i mănânce, la urmă i-a tras pe toți în țeapă.

Item, a ospătat într-o zi pe toți cerșetorii din țara sa, după masă însă i-a încuiat în încăperea în care mâncaseră și i-a ars pe toți. Era de părere că ei mănâncă hrana celorlalți oameni și aceasta n-o merită.

Scurt după aceasta, l-a prins regele Ungariei și l-a ținut mult timp închis. După ce regele l-a făcut iar domn pe Dracula vodă, cum fusese și înainte, se spune c-ar fi făcut mult bine, cum s-a și adeverit.

(Traducere dintr-un ms. german, B.A.R., Colecția Sturza)

Lucas Cranach cel Bătrân - David și Abigail

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

„Muzica și dramaturgia sunt atât de apropiate..."

EDWARD ALBEE de vorbă cu CRAIG LUCAS

CRAIG LUCAS: Știți, una dintre piesele mele preferate este „Max/Box/Mao".

EDWARD ALBEE: Mda, frumoasă piesă.

C.L.: Într-adevăr, foarte frumoasă. Extrem de aproape, pe alocuri, de poezie. Și de muzică, de asemenea. Apropo, cugetările lui Mao erau reale?...

E.A.: Da. Le-am extras din „Micuța carte roșie", în forma în care au fost traduse și publicate la noi.

C.L.: Le-am găsit emoționante. Singura dificultate pentru public, presupun c-a fost faptul că personajele nu dialoghează între ele, pentru că ni se adresează nouă, punându-ne în situația de a construi singuri conflictul. Cred că lucrul ăsta nu a prea plăcut publicului.

E.A.: Așa este. Bineînțeles că nu. Publicului nu-i place să i te adresezi direct. Or, în piesa mea, președintele Mao se plimbă printre rânduri și discută cu diverși spectatori în parte. Se uită foarte atent la fiecare și le comunică gânduri care crede că li se potrivesc...

C.L.: Știi, unul dintre lucrurile pe care le-am remarcat citindu-ți piesele și auzindu-te vorbind la congresul dramaturgilor, e faptul că te preocupă foarte mult indicațiile de scenă și... controlul asupra piesei. Pari foarte pătimaș în această problemă...

E.A.: Păi, compozitorii nu-i lasă pe instrumentiști să le interpreteze muzica altfel decât a fost ea scrisă, pictorii nu acceptă ca tablourile lor să fie atârnate cu fundul în sus în galerii, așa că nu văd de ce dramaturgii ar trebui să accepte ca toți dobitocii să-și bage picioarele în munca lor.

C.L.: Și eu simt același lucru când scriu, dar n-am ajuns până acolo încât să specific în indicațiile mele numărul de secunde pentru fiecare pauză.

E.A.: Astea-s lucruri pe care le-am învățat de la dramaturgi ca Cehov și Beckett.

C.L.: În mod special Beckett...

E.A.: Am discuta foarte mult cu Beckett despre asta... muzica și dramaturgia sunt atât de apropiate... Sunt amândouă sunet și tăcere, contează atât de mult ritmul. Și dacă simți ceva, atunci când scrii ceea ce scrii, simți ritmul. Auzi sunetul și pauza. Așadar, face parte din responsabilitățile tale să notezi aceste lucruri în indicațiile textului. De altfel, am scris de multe ori despre faptul că atât compozitorii, cât și dramaturgii ar trebui să noteze la fel diferențele dintre o pauză mai lungă sau mai scurtă. Și ritmul, mai încet, mai rapid, mai tare, mai discret. E nevoie de aceste notații muzicale, pentru că teatrul – una dintre minunile lui – este că e cuvânt, sunet și mișcare la fel de bine cum este și literatură. E singura artă care posedă toate aceste calități.

C.L.: Dă-mi voie să te întreb ceva legat de asta. Dacă cineva – un grup de actori de mare valoare, să zicem – montează o nouă piesă de-a ta și descoperă... lucruri la care nu te-ai gândit, pe care n-ai intenționat să le sugerezi, încălcând astfel indicațiile tale de autor, dar, cu toate acestea având mare succes... Cum ai privi un asemenea spectacol?

E.A.: Faci o groază de presupuneri cu teoria asta a ta. În primul rând, vreau să-ți spun că actorii de mare clasă nu procedează așa. Nu le stă în obicei. Și mă poți crede, pentru că am lucrat cu destui actori de talie mondială... cu Peggy Ashcroft și Paul Scofield, cu John Gielgud și Irene Worth și mulți alții. Actorii de mare valoare nu se apucă de lucru în felul ăsta. În primul rând, pentru că eu sunt absolut de acord să fac orice fel de modificări în piesele mele, dacă ceva nu funcționează cum trebuie. Dar, deși întotdeauna am fost receptiv la orice obiecții, rareori, atunci când am lucrat cu mari actori, mi s-a cerut să schimb câte ceva. Poate și pentru că atunci când scriu o piesă, nu aștern nimic pe hârtie până când nu devin foarte sigur de ceea ce vreau să spun. În plus, fac o groază de modificări până când consider c-am ajuns la forma finală. Așa că atunci când piesa intră în repetiții, fiecare cuvânt e foarte bine cântărit. Mi-aduc aminte că John Gielgud nu reușea sau poate nu voia să spună întregul monolog final din „Tiny Alice", așa că i-am zis într-un târziu: „John, hai să găsim împreună o soluție. Poate preferi să spui doar prima parte sau ultima sau doar fragmente?" Iar John mi-a răspuns: „Foarte nostim, Edward". Și a ales să spună doar fragmente din monolog. Dar n-a mers. Trebuia spus tot monologul, ca treaba să meargă. Dar asemenea situații sunt foarte rare. Știi, dacă un monolog are o frază în plus, eu sunt capabil să simt asta cu cinci minute înainte ca un mare actor să-mi semnaleze acest lucru. Bineînțeles, sunt o mulțime de lucruri pe care actorii mi le arată, asta se întâmplă mereu. Dar, în general, este vorba despre ceva deja evident, ceva introdus în piesă în mod inconștient. Granița dintre interpretare și denaturare este foarte subțire, dar actorii buni niciodată nu o încalcă. De aceea premisa întrebării tale e greșită. Actorii buni dezvăluie, nu răstălmăcesc.

C.L.: Gielgud a regizat, la un moment dat, *„All Over"*. Ți-a venit greu să vezi spectacolul, să-l urmărești jucat în altă manieră?

E.A.: Nu, deloc. Am considerat că a fost un experiment interesant. Mi s-a părut că a fost un spectacol cam rece, dar nu era rău deloc. Poate că această senzație ar fi putut fi evitată, pentru că piesa era de o factură perfect realistă, fără probleme metafizice deosebite. John a complicat-o prea tare.

C.L.: Am senzația că nu te identifici cu personajele tale. Ești doar martorul existenței lor...

E.A.: Mda. Înainte mă confruntam cu ele, dar nu le mai puteam observa. De când piesele mele au început să fie jucate, mă mulțumesc să le văd întruchipate de actori, așa cum le-am gândit. De aceea îmi place să-mi regizez piesele ca să-mi văd materializate ideile.

C.L.: Piesele tale posedă o mare doză de muzicalitate și am remarcat că trei dintre ele sunt dedicate unor compozitori.

E.A.: Este din nou vorba despre sunet și tăcere.

C.L.: Ai avut o înclinație în direcția asta?

E.A.: Așa este. Când aveam în jur de 11-12 ani, doream să devin compozitor, dar descoperind că eram afon, am renunțat.

C.L.: Ai scris vreo piesă până la vârsta de 30 de ani?

E.A.: Pe prima am scris-o la 29 de ani.

C.L.: Și cu ce te-ai ocupat până la vârsta aia?

E.A.: Oh, scriam poezii proaste, romane proaste, povestiri proaste...

C.L.: Deci scriai încă de pe atunci.

E.A.: Da, scriam literatură. Și-mi câștigam viața făcând diverse munci. Cel mai mult mi-a plăcut când eram poștaș. Predam telegrame urgente „Grețoasele blocuri cu apartamente de închiriat din partea de Nord a New York-ului, care este cel mai mare oraș al lumii, amin". Așa spunea Jeny în „Zoo-Story".

C.L.: Din câte știu eu, ai cel puțin trei piese care n-au fost jucate. De ce?

E.A.: E vorba de patru piese, dar cred c-am discutat destul despre teatru. Hai să schimbăm subiectul.

Traducere și adaptare de **Radu BĂIEȘU**, *după revista „Bomb", numărul 2, 1992*

Lucas Cranach cel Bătrân - Sfânta Familie

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro